

Издательство
«Высшая школа»

N. S. Popowa

Arifmetika

**Tatigawun
Nonopti tatkit zarin**

II han

Ogiz

Ocpedgiz

Moskwa-Leningrat

1934

Prof. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

N. S. POPOWA

A R I F M E T I K A

TATIGAWŪN NONOPTI TATKIT 3ARIN

И И А Н

АЛАГУН ГЕПТИ АНДАНИН

Lucadiduk əwədit dukucan
G. WASILEWIC

Inv. 26595.

О Г И З

У С П Е Д Г И З

М О С К В А

1 9 3 4

ЛЕНИНГРАТ

Н. С. ПОПОВА

УЧЕБНИК
АРИФМЕТИКИ
ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

ЧАСТЬ ВТОРАЯ
ВТОРОЙ ГОД ОБУЧЕНИЯ

Утверждено
коллекцией НКП РСФСР

НА ЭВЕНКИЙСКИЙ (ТУНГУССКИЙ) ЯЗЫК ПЕРЕВЕЛА
Г. М. ВАСИЛЕВИЧ

Перевод утвержден
Научно-Исследовательской Ассоциацией
Института Народов Севера ЦИК СССР

FILOL. UN FILOS.
FAKULTÄTES
BIBLIOTÉKA

О Г И З
ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧЕБНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЛЕНИНГРАДСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ—1934

ƏLƏKƏSIPTI NAMAZI.

Hawun, halgən.

I.

1. Ələkəsiptiduk gruppaduk gela gruppala 15 bəjətkər wə, 20 asatkar wə ɲənəw cətin. Taduk ɲan 4 alaguwumnil tarmaldula gruppala alaguwnacatin. Oki kuɲakar tadu gruppadu tikiŋ?

2. Alaguwumni 2 dukuwur wə 7-talzi kop. garan, taduk 30-du kop. koɲnowkowuna garan. Asuna məɲunə nuɲan zawucaran?

3. 56-du kop. 2 dukuɲkilwa 8-talzi kop. gara, taduk dəwəksəl wə gara. Asun tamantin dəwəksəl?

4. 3-duli dəwəɲkilduli, taduk kamnunduli 62 kop. tamacatin, kamnun tamanin 50 kop. Asun tamantin dəwəɲkitikiŋ?

5.	60+5	43—3	35+3	47—6
	80+7	56—6	24+5	59—8
	50+2	34—4	72+4	86—2
	70+9	98—8	91+7	68—7
6.	46+20	82—20	50+15	75—35
	28+30	63—40	40+29	96—56
	57+40	71—30	30+54	64—44
	35+50	94—60	10+83	87—37

7. Urəmkitkəl əril wə taɲiwkal wə:

$$35+2=37$$

$$2+35=37$$

Ekunzi umukən geduk huɲtutmər?

Hawzəɲəsiwi umukən taɲu ge taɲu bisiklən iliwuwzəɲa.

Həgdigudu taɲudu hujukunə taɲuja hawmi, hujukundu həgdijə hawzəɲadukiŋ əjimdimer biwki.

8.	3+35	4+75	5+43	6+23
	2+26	7+62	3+64	7+81
	4+43	8+91	2+75	5+94
9.	28—26	39—36	58—53	68—64
	35—33	48—45	69—67	86—81
	45—42	56—52	77—75	99—98

10. Bəjətkən 32-du kop. dukuŋkirukwa garan, 12-du kop. dukuŋki həsinməŋ garan, taduk dukuŋkiwa garan. Nuŋan upkat-tulin 57 kop. tamaran. Asun tamanin dukuŋki?

11. Tatkit kooperatiwdun 98 dukuwur bicətin. Kooperativ 35 ulgəcilə dukuwura, 42 igirakacilə dukuwura ʌnijərən. Adi dukuwur əmənmurə?

12.	14+12	56—23	43+15	56—21
	22+23	68—44	53+24	78—35
	34+41	87—25	61+37	87—42
	55+32	79—53	72+16	99—54

II.

1. Tatkit kuredun umukənduk bukacanduk 37 *kg* morko-wila tawra, geduk 3-zi *kg* kətətmərwə tawra. Asunma upkat-wan morkowilwa tawra zurduk bukacarduk?

Turən kilogramm urumkunzi dukuwuwki: *kg*.

2. 4 potalwa əjuktəwə tawra, potatkindu 10 *kg*. Gocin təwdəwər 6 *kg* darila nərə. Hadin internat zəptiləddun əmən-murən. Asun əjuktə əmənmurən internat zəptiləddun?

3.	6+4	45+5	3+7	41+9
	26+4	74+6	23+7	52+8
	8+2	67+3	43+7	34+6
	78+2	32+8	63+7	89+1
4.	10—6	50—3	90—4	80—7
	20—6	80—1	40—2	80—3
	40—6	70—5	30—8	70—2
	70—6	40—7	60—9	70—8

5. Kuredu 8 potalwa kartofelwa təwrə, 72-zi potalzı kətət-mərwə tawra. Asunma upkatwan tawra?

6. Bukacanduk kapustawa tawra. Culamal awdannaci nuṅan 50 kg urgəmkərən. Culamal awdanna acirdutin 43 kg urgəmkərən. Asun urgətin culamal awdanna?

7.	$38 + 2$	$4 + 16$	$8 + 52$	$1 + 29$
	$2 + 38$	$4 + 36$	$5 + 85$	$7 + 93$
	$54 + 6$	$4 + 86$	$3 + 77$	$9 + 61$
	$6 + 54$	$4 + 96$	$6 + 44$	$3 + 37$

8.	$50 - 2$	$60 - 59$	$30 - 27$	$70 - 68$
	$50 - 48$	$60 - 56$	$50 - 43$	$80 - 77$
	$40 - 4$	$60 - 54$	$40 - 31$	$90 - 84$
	$40 - 36$	$60 - 52$	$70 - 64$	$100 - 93$

9. Ulumikit odalan 27 pəktirəwura, tadék 23 kotolo zokewka. 35 hawaliwur zokewcal. Adiwa hawaliwurwa ṅan zokewka?

10. Kolhostu 56 murir bicətin. Iməktəl kolhogir ṅan 14 murirwa əməwcəl. Təwukittu 48 murir hawalzara. Oki murir əmən-murə hugtuldu hawaldu?

11.	$15 + 15$	$30 - 15$	$27 + 23$	$30 - 13$
	$25 + 25$	$50 - 25$	$29 + 21$	$40 - 22$
	$35 + 35$	$70 - 35$	$48 + 12$	$50 - 28$
	$45 + 45$	$90 - 45$	$64 + 26$	$60 - 35$

12.	$32 + 48$	$100 - 54$	$39 + 21$	$60 - 34$
	$46 + 34$	$80 - 32$	$47 + 33$	$50 - 39$
	$51 + 19$	$70 - 44$	$74 + 16$	$70 - 58$
	$73 + 27$	$90 - 72$	$82 + 18$	$100 - 76$

13. Hurgukittu ələkəs 38 cəməcilə hutakarə hurgurə, tadék ṅan 6-zi hutakarzi aditmarwa hurgurə. Adiwa upkatwan cəməcilwə hutakarwə hurgurə hurgukittu?

14. Kolhos awdudun 40 əṅnəkər. Ulləwə təlikittu 13 ewkarə burə. 5 ewkar, tadék sacarikar əmən-murə. Oki sacarikar awdudu?

15.	$25 + 13 + 32$	$36 + 54 - 18$	$59 - 14 + 25$
	$74 + 26 - 19$	$78 + 12 - 59$	$47 - 36 + 29$
	$62 + 28 - 74$	$37 + 23 - 41$	$74 - 52 + 38$
	$28 - 16 + 48$	$56 - 11 + 15$	$39 - 25 + 16$

16. x -ikla dukukal taŋuwa: (x gərɓiciwuwki iks-it)

$$\begin{array}{llll} 26+x=40 & x+18=50 & 76-x=40 & x-20=57 \\ 39+x=70 & x+37=90 & 69-x=19 & x-45=32 \\ 43+x=60 & x+24=80 & 80-x=48 & x-27=43 \\ 62+x=100 & x+76=100 & 100-x=69 & x-34=66 \end{array}$$

III.

1. Umukāndu awsadu 38 *kg* ɓaŋtal ɓicātin, gedu 7-zi *kg* kətətmər. Adi *kg* ɓaŋtal gedu awsadu?

$$\begin{array}{r} 38+7=45 \\ \hline 38+2=40 \qquad \qquad \qquad 40+5=45 \end{array}$$

2. Ɗaŋtaci awsa urgən 42 *kg*, ɓaŋtal acirdutin awsa urgən 8 *kg*. Asun urgətin ɓaŋtal?

$$\begin{array}{r} 42-8=34 \\ \hline 42-2=40 \qquad \qquad \qquad 40-6=34 \end{array}$$

3.

16 + 9	38 + 4	15 - 7	42 - 6
26 + 9	59 + 6	25 - 7	73 - 8
56 + 9	65 + 7	45 - 7	61 - 5
76 + 9	87 + 8	75 - 7	92 - 9

4. Umukāndu ɓockadu ələkəs 28 kapustal dililwatin minərə, tɗuk ɓan 7 minərə. Gedu ɓockadu 8-zi kapustal dililzitin kətətmərwə nərə. Adi kapustil dililwatin minərə gedu ɓockadu?

5. Olloci ɓocka urgən 80 *kg*, ollol acirdutin ɓocka urgən 23 *kg*. 9 *kg* ollolwo unijərə. Adi *kg* ollol əmənɓurə ɓockadu?

6.

46 + 8 - 23	63 - 5 - 34	74 - 8 + 12
54 + 9 - 42	32 - 9 + 45	27 + 9 - 15
68 + 7 - 34	47 - 8 - 23	38 + 8 - 22
59 + 6 - 31	81 - 7 + 13	92 - 6 - 43

7. Əninmi 75-du kop. saharwa garan, tɗuk 18-du kop. turukəwə garan. Asunma upkatwan zawucaran nuŋan?

$$\begin{array}{r} 75+18=93 \\ \hline 70+10=80 \quad 5+8=13 \quad 80+13=93 \end{array}$$

8. Hagacandu 45 morkowil bicətin. Ajatkulwa gacatin. Əmənmurə 17. Adiwa morkowilwa gara hagacanduk?

$$45 - 17 = 28$$

$$45 - 10 = 35 \quad 35 - 5 = 30 \quad 30 - 2 = 28$$

9.	16 + 16	36 — 18	28 + 37	72 — 35
	28 + 28	52 — 26	35 + 19	63 — 18
	37 + 37	78 — 39	16 + 57	26 — 19
	49 + 49	94 — 47	43 + 29	84 — 46
10.	56 + 27	92 — 28	54 + 39	78 — 19
	37 + 48	54 — 17	45 + 47	52 — 29
	15 + 39	41 — 26	38 + 28	67 — 28
	73 + 18	86 — 19	46 + 36	65 — 17

11. Hawa uroktulan kuşakar 45 cıŋurkərwə əməwrə. 16-duk cıŋurkərduki nuŋartin horoliŋkila ora, 12-duk cıŋurkərduki nuŋartin husipkarə ora. Adi cıŋurkər əmənmurə?

12. Nuliwur awsalduktin kuşakar zurə poezdila ozara. Umu-kəndu poezttu 15 iruwur, gedu 18 iruwur. 25-du iruwurdu cıŋurkərə nətcətin. Adidu iruwurdu cıŋurkər acir?

13.	19 + 23 — 6	72 — 18 + 26	94 — 67 + 28
	15 + 69 — 28	64 — 26 + 38	85 — 59 + 17
	24 + 57 — 36	51 — 34 + 16	65 — 29 + 14
	38 + 54 — 65	72 — 47 + 56	42 — 17 + 35

14.	(25 + 18) — (41 — 22)	(92 — 65) + (18 + 19)
	(16 + 55) — (74 — 39)	(61 — 32) + (25 + 17)
	(34 + 47) — (92 — 76)	(53 — 27) + (38 + 29)
	(28 + 64) — (83 — 57)	(74 — 38) + (27 + 26)

15. Kuşakar 6 dukuwurwa, 8 bloknotilwa ora. Dukuwuntikindü 3 bumaga awdannałwan zawucara, bloknottikindü 2 bumaga awdannałwan zawucara. Adiwa upkatwan bumaga awdannałwan zawucara?

16. Hulamaduk bumagaduk 35 saməkilwa girra, culamaduk 28 girra. Plakattu 47 saməkilwə namaranə. Adi saməkil əmənmurə?

$$\begin{array}{lll}
 17. & 37 + x = 89 & x + 24 = 48 & 42 + x = 75 \\
 & 26 + x = 70 & x + 45 = 80 & 56 + x = 90 \\
 & 48 + x = 52 & x + 36 = 72 & 47 + x = 64 \\
 & 59 + x = 94 & x + 56 = 92 & 68 + x = 100
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 18. & 48 - x = 25 & x - 23 = 35 & 64 - x = 42 \\
 & 60 - x = 32 & x - 37 = 60 & 100 - x = 58 \\
 & 53 - x = 28 & x - 46 = 18 & 81 - x = 67 \\
 & 73 - x = 46 & x - 57 = 24 & 95 - x = 49
 \end{array}$$

19. Biletilwa bucimni motoricidu zawdu ələkəs 48 biletilwa unijərən, taduk nən 27 biletilwa burən. Nuşandun 25 bilet il əmənmurə. Adi bilet il bıcətin nuşandun?

20. Gorottu tramwajı şənədəwər, bilet tulu 10 kop. tamawka. Şənəktəzərıdu 20 kopejkacıl adi-wal məşur (monetal), bilet ilwa bucimnidu 15 kopejkacıl məşur. On-ka tamamı bilet tulu?

21. Tramwajdı bilet tamanın 10 kop. Şənəktəzərıdu ələ 15 kopejkacıl məşur, bilet ilwa bucimnidu ələ zan kopejkacıl məşur. On-ka tamamı bilet tulu?

22.

19	26	21
24	22	20
23	18	25

21	26	25
28	24	20
23	22	27

25	30	29
32	28	24
27	26	31

Hawkəl taşulwa darasəlı zəşınşuduk anşutkı, həşşıguduk uşutkı, onşanduk onşantıki. Urəmkıtkəl asun orılwatın.

IV.

1. Taşıwkatıkındı taşulwa dukukal, nuşarwatın aşıatmarıt hawzədawı, halğəzədawı:

$$\begin{array}{lll}
 64 + 18 + 6 & 27 + 5 + 13 & 55 - 17 - 15 \\
 52 + 24 + 18 & 59 + 16 + 11 & 72 - 36 - 22 \\
 43 - 28 - 3 & 38 + 27 + 12 & 63 - 27 - 23 \\
 76 - 39 - 16 & 36 + 28 + 24 & 84 - 48 - 34
 \end{array}$$

2. Taşkal ələkəsıptıwə oşoltowə. Tuşı-də taşkal huştulə taşıwkalə.

27 + 16	36 + 28	75 — 38	46 + 17
27 + 13 + 3	44 + 37	63 — 27	35 + 27
84 — 47	25 + 46	92 — 56	73 — 36
84 — 44 — 3	38 + 36	81 — 45	64 — 48

3. Taŋkal ələkəsiptiwə ojoltoŋo. Tugi-də taŋkal huŋtulə taŋiwkalə.

26 + 19	18 + 19	53 + 29	46 + 19
26 + 20 — 1	25 + 29	34 + 59	62 + 29
47 + 29	36 + 39	22 + 39	55 + 39
47 + 30 — 1	32 + 49	37 + 49	43 + 49

V.

1. Dukuzakal dukuwunduwi nonowkotikin bišiwən. Bisiti-kindu hanŋunma zaldakəl. Taŋkal nonowkolo.

1) Katerdu 16 iləl biçətin. Nən 5 iləl irə.

2) Tatkit kooperatiwdun 100 dukuwur biçətin. 38 dukuwurwa unijərə.

3) 22 rub. biçətin. Nuŋardulitin umukənə buwkənçəriduk tamnaksaduk ozoŋkiwa, taduk umukənəmə alaguwuŋkiwa pəkti-rəwunmə gara. Buwkənçəriduk tamnaksaduk ozoŋki tamanin 12 rub.

4) Ələkəsiptidu gruppadu 42 alaguwumnil, gedu alaguwumnil 6-zi adikundimasal.

5) Umukənduk bukacanduk 48 kg kapustalwa tawra, geduk 4-zi kg kətətmərwə.

2. Ədu nonowkodu tupakalikla taŋulwa dukukal. Nəŋŋə gruppadu . . . oktavrçikar biçətin. Bolo nən . . . oktavrçikar əmərə. Bakakal hanŋunma, taduk nonowkowo okal.

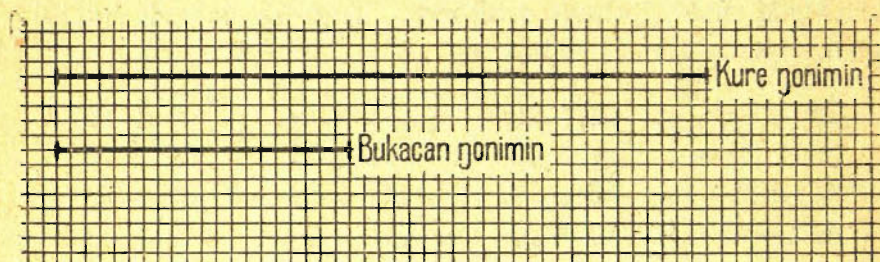
ALAGUNAWAR ICULININ.

1. 23 + 7	2 + 28	46 + 34	45 + 9	26 + 47
70 — 6	90 — 81	60 — 25	62 — 7	84 — 39

2. Umunupkittu 45 hawamnıl-bəjəl, 39 hawamnıl-asal. Nuŋarduktin 6 iləl əçəl obligacijawa gara. Oki iləl gara obligacijalwa?

ՄԱՍՏԱԲ ԲՆԱՆԱԿԱՆ ԴԱՐԻՆԻՆ, ՄԱՍՏԱԲ ԲՆԱՆԱԿԱՆ ԻԳՐԱՆ.

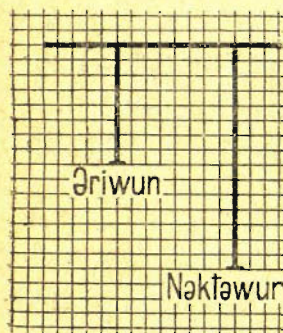
1. Դարձու Դարձարիտ հարձաւունձի, 10 *m* ղոնիմիտ, [տտկիտ կուրն ղոնիմման, ալինման, տաԴուկ Դարձու աւիկիտ ղոնիմման, ալինման. Կուրն մետր սրոմկունձի Դուկաւաւկի: *m*.

Մաստաբ: 1 սլղան ղոնիմին Իաւկանիւկի 1 *m*.

2. Իաւտկալ Իգրաւաւնա. 1 սլղան ղոնիմին 1 *m* Իաւկանիւկի. Կար մաստաբ, նսղանձին Իգրաւաւն սաւա.

Կարձալ մաստաբ ԲնԱնԱԿԱՆ կուր, Կուկաան ղոնիմմատին.

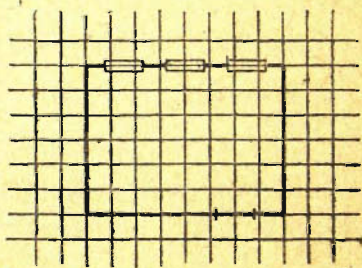
3. ԻգրաւաւնԴս աւրիւաւն աւրինին, տաԴուկ նաւտաւաւն նաւտանին սսղտալտին Իաւկանմաւաւ. Իգրաւաւն մաստաբ ԲնԱնԱԿԱՆ սաւա: 1 սլղան ղոնիմին 1 *sm* Իաւկանիւկի.

Կուրն սանտիմետր սրոմկունձի Դուկաւաւկի *sm*. Կուրիւկաւկալ Իգրաւաւնա.

4. Դարձալ տտկիտ ղոնիմման, տաԴուկ ցաւաւի ղոնիմման. Կարձուկ Իգրասկալ սլղաւաւԴս ԲսմաղաԴս ցաւաւ ղոնիմիւաւտին, տաղաւնա 1 սլղան ղոնիմման 10 *sm*-ղաւաւր.

5. ԿաւնԴս 1 սլղան ղոնիմին 1 *m* Իաւկանիւկի. ԱԴի մետրիւ նաւաւաղաւ կասս ղոնիմԴսն? տաԴուկ ալինԴսն?

6. Իգրասկալ կասսաւ Կաւնման, 1 սլղան ղոնիմման 1-ձի *m* տաղաւնա. ԴարինԴս սանտիմետրիւ Բիսիկտին, 75-Դուկ *sm* կաւտաւմաւաւա մետրիղաւաւնձի տաղալ; աւկալ 25-Դուկ *sm* աԴիկանԴսարաւա տաղա; տաԴուկ հսղտաւա (75—25) մետր կալտաւաւն տաղալ.

Gərbiçil tağul hawuntin, halgəntin.

1. Bəjətkən purtakanduli 2 rub. 35 kop. tamaran, taduk 2 dukuḡkilwa garan, dukuḡkitikinduli 8-talzi kop. tamaran. Asuna məḡurə zavucaran nuḡan?

2. Tatkit hawalkittun 18-du rub. 46-du kop. oldoksolo gara, 3-du rub. 18-du kop. sələmələ tipkəwurə, taduk 14-du rub. 30-du kop. sələmələ ciwalə gara. Asun tamantin upkat gawcal?

3. 1 r. 58 k. + 9 k. 3 r. 65 k. — 8 k.
2 r. 36 k. + 18 k. 2 r. 75 k. — 27 k.

4. 1 r. 35 k. + 2 r. 26 k. 7 r. 86 k. — 3 r. 58 k.
4 r. 38 k. + 1 r. 54 k. 4 r. 78 k. — 2 r. 49 k.

5. Bira dulindun suḡtawan daristawər, bira du urgəmkəciwə usiwə əjirə. Upkacin usi ḡonimin 5 m 8 dm, mu oḡodun 2m 6 dm əmənmurə. Asun mu suḡtan bira du?

Turən decimetr urumkunzi dukuwuwki: dm.

6. Oldokso ḡonimin 3 m 80 sm, nuḡandukin 1 m 35 sm hura. Asun hələrən oldokso?

7. 2 m 6 dm + 3 dm 5 m 8 dm — 6 dm
3 m 4 dm + 1 m 5 dm 7 m 6 dm — 3 m 2 dm

8. 1 dm 2 sm + 7 sm 3 dm 8 sm — 3 sm
4 dm 3 sm + 2 dm 5 sm 5 dm 9 sm — 4 dm 6 sm

9. 2 m 24 sm + 35 sm 8 m 68 sm — 25 sm
3 m 32 sm + 1 m 49 sm 7 m 72 sm — 2 m 37 sm

10. Ge gruppə alaguwumnin tatkittu 4 casila alaguwzaran, taduk tirganidu nuḡan 2 casila awzaran, tətçərən, zəwzərən, 1 casja nuḡan zuduwi alaguwzaran, 10 casila azərən. Adi casil əmənmuwki nuḡandun, əwidən, dərumsittən?

11. Tirganitikin kuḡakan kuḡakarwə irgitkittu 9 cas. bizərən. Adija casila bizərən kuḡakan zuduwi?

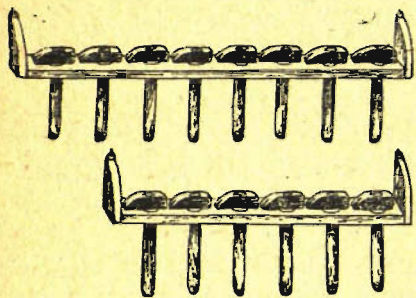
12. 4 sut. 6 cas. + 9 cas. 5 sut. 23 cas. — 7 cas.
5 sut. 7 cas. + 12 cas. 4 sut. 20 cas. — 16 cas.

13. 7 sut. 9 cas. + 2 sut. 8 cas. 6 sut. 18 cas. — 3 sut. 9 cas.
6 sut. 5 cas. + 3 sut. 18 cas. 8 sut. 22 cas. — 6 sut. 15 cas.

Halgæn bælægāzin urāmkin.

1. Idu halkacar kætətməsəl: ugudu-gu, hægudu-gu? Kupukal ugudu tarbaja halkacarə, adi-ka hægudu bisi. Adi halkacar ugudu əmənmurə? Adit halkacarzi ugudu hæguduk kætətmər?

Taŋiwka tugi: $8-6=2$

Adit halkacarzi hægudu ugu-duk adikundimar?

Taŋiwka tugi: $8-6=2$

Sadawər, adit 8 6-duk kætətmər, tugi-də—adit 6 8-duk adikundimar, 8-duk 6-mə halgəwka.

2. Tiŋaringa kolhostu 38 macaləl, 29 əŋnəkər bicətin. Ər anŋanidu kolhostu 95 macaləl əŋnəkərnun. Okit kətəŋiwčən kolhozŋi awdun ər anŋanidu?

3. Umukəndu bidondu 37 l ukumni, gedu 48 l. Ələkəsip-tiduk bidonduk 12-wə l gara, geduk 29-mə l gara. Awadidu bidondu ukumni asundimar əmənmurən, taduk asunzi?

Turən litr urumkunzi dukuwuwki: l.

4. Kolhos kuredun 2 bukacardukin 100 kg kapustalwa tawra. Hərəkə bizəri bəjə targacirduk-ta bukacarduk 39 kg tawran. Asunzi kətətmərwə tawran kolhos umukənduk bukacanduk?

5. Darkal sələməlwə tip-kəwurwə. Asunzi umukən tipkəwun geduk ŋonimdimar? Asunzi umukən geduk urumdimər?

6. Igiraskəl zurwə ŋuŋnəlwə. Umukən ŋonimin 11 sm, ge ŋonimin 7 sm. Asunzi umukən geduk ŋonimdimar?

7. Mit tinəwə cajtidalawər 52, cajticalawər 27 ulukilwə wacat. Əsi-tirganidu cajtidalawər 65, cajticalawər 32 ulukilwə warəp. Adit kətətmərwə mit warəp əsi-tirga?

8. Ollomokittu gukcanzari zəwdələwi 38 kg ollolwo warən, zəwcələwi 43 kg. Əsin gukcanzari bisi tirgani upkattun 67 kg ollolwo warən. Adit adikundimarwa warən əsin gukcanzari?

ALAGUNAWAR ICULININ.

1. 5 r. 36 k. + 1 r. 47 k. 3 m 58 sm + 2 m 37 sm
2 r. 92 k. — 1 r. 65 k. 4 m 95 sm — 1 m 76 sm

2. Oldokso ɣonimin 5 m 9 dm bicān. Nuɣandukin 1 m 2 dm halgərə. Asunzi halgəwca oldokso əmən mucəduk urumdimər?

Gewun kətəɣin, boricin 20-dula.

1. Kuɣakar 6 dəwəksəl wə 3-təlzi kop., tāduk dukuɣkiwa gara. Dukuɣki tamanin upkattuk dəwəksəl duk 2-zi kop. adikundimar. Asun tamanin dukuɣki?

2. Bloknot tamanin 9 kop., bumaga awdanna tamanin 4 kop. Ekun, asunzi tamuratmar: 2 bloknotil-ɣu, 4 bumaga awdannalin-ɣu?

3.	$2 \times 2 + 9$	$2 \times 3 + 8$	$2 \times 5 + 8$
	$2 \times 4 + 7$	$2 \times 6 - 5$	$2 \times 10 - 12$
	$2 \times 8 - 9$	$2 \times 9 + 2$	$2 \times 7 - 9$

4.	$5 \times 3 - 9$	$9 \times 2 - 12$	$6 \times 3 - 9$	$3 \times 6 - 9$
	$8 \times 2 - 7$	$7 \times 2 - 6$	$4 \times 4 - 8$	$6 \times 2 - 5$
	$4 \times 2 + 6$	$3 \times 4 - 9$	$10 \times 2 - 14$	$4 \times 3 - 8$
	$3 \times 3 + 8$	$5 \times 4 - 7$	$4 \times 5 - 13$	$3 \times 5 - 7$

5. 20-du kop. adiwa-wal dukuwurwa 4-təlzi kop., tāduk dukuɣki həsinmən gara. Tamanin 8 kop. Adiwa dukuwurwa gara?

6. Umukəndu awsakandu 9 pugical, gedu 6. Alaguwumni sundun 5 pugicalə ulliwkə. Adidu surdu ələkinzəɣəl pugical?

7.	$4:2+9$	$6:2+8$	$10:2+9$
	$8:2+8$	$12:2+7$	$20:2+3$
	$16:2+6$	$18:2+5$	$14:2+4$

8.	$12:3+8$	$12:6+18$	$9:3+15$	$10:5+11$
	$16:4+9$	$20:10+14$	$14:7+12$	$18:6+9$
	$18:3+7$	$15:3+8$	$15:5+17$	$20:5+7$
	$20:4+6$	$18:9+16$	$16:8+12$	$12:4+8$

9. Dukukal dukuwunduwi kətəjin tabulawunman 2-təlzi:

$2 \times 2 = 4$

$2 \times 5 = 10$

$2 \times 8 = 16$

$2 \times 3 = 6$

$2 \times 6 = 12$

$2 \times 9 = 18$

$2 \times 4 = 8$

$2 \times 7 = 14$

$2 \times 10 = 20$

Kətəjin tabulawunma taŋkal tugi: **2-təlzi gami 2-rə**, huŋtutmərit: **2-wə kətəgmi 2-rə**; **2-təlzi gami 3-ra**, huŋtutmərit: **2-wə kətəgmi 3-ra**; tugi-də caski.

10. Dukukal dukuwunduwi boricin tabulawunman 2-təlzi:

$4:2=2$

$10:2=5$

$16:2=8$

$6:2=3$

$12:2=6$

$18:2=9$

$8:2=4$

$14:2=7$

$20:2=10$

Boricin tabulawunman taŋkal tugi: **4 boritmi 2-təlzi**; **6 boritmi 2-təlzi**; tugi-də caski.

Kətəjin, boricin 5-təlzi.

1. Ollomokittu bockal 10 darasəltin ilitcacał, darantikindu 5-təlzi bockal. Taŋkal bockalwa darasəlzi: 5, 10, 15 tugi-də caski 50-dula. Upkatwa taŋulwa dukukal.

„Halgəkəl 50-duk 5-təlzi, emat ədələn əmənmurə.

2. Adi bockal 4 darasəldu? 8 darasəldu?

$$5+5+5+5 \quad (5 \times 4) + (5 \times 4)$$

$$5 \times 4 \quad 5 \times 8$$

3. Adi bockal 3 darasəldu? 6 darasəldu? 9 darasəldu?

$$5+5+5 \quad (5 \times 3) + (5 \times 3)$$

$$5 \times 3 \quad 5 \times 6$$

$$(5 \times 3) + (5 \times 3) + (5 \times 3)$$

$$5 \times 9$$

4. Adi bockal 5 darasəldu? 10 darasəldu?

$$5+5+5+5+5 \quad (5 \times 5) + (5 \times 5)$$

$$5 \times 5 \quad 5 \times 10$$

5. Adi bockal 7 darasəldu?

$$5+5+5+5+5+5+5$$

$$(5 \times 5) + (5 \times 2)$$

$$(5 \times 3) + (5 \times 3) + 5$$

$$5 \times 7$$

6. Ollomokittu 9 bockal darasəltin, darantikindu 5 bockal bisi, tadék 28 hagal bisi. Adit bockal hagalduk kətətməsəl?

7. Umunupkittu 60 ollocilwa bockalwa turukədəwkə. 7 bəjəl hawalcatin, getikin 5 bockalwa turukədərən. Adiwa bockalwa nən turukədəwkə?

8. $5 \times 5 + 17$	$5 \times (42 - 34)$	$(91 - 86) \times 8$
$5 \times 8 - 27$	$5 \times (51 - 42)$	$(54 - 49) \times 6$
$5 \times 6 + 70$	$5 \times (63 - 56)$	$(42 - 37) \times 9$
$5 \times 7 - 19$	$5 \times (34 - 24)$	$(63 - 58) \times 10$

9. 5 kg ollolwo təlimi, 1 kg təliwcəwə ollowo owkil Umukəndu awsadu 20 kg ollol, gedu 40 kg. Adi kg təliwcəl ollol owzəgətin nuğarduktin?

10. Ollolwo turukədədəwər, bockatikindu 5 kg turukə ələkiniwkil. Ələkəs 30 kg əməwrə, tadék nən 45 kg turukəwə əməwrə. Adidu bockaldu ələkinzəgətin taril kg?

11. Ollolwo turukədədəwər, ələkəs 25-du rub. bockalwa gara, tadék nən 50-du rub. gara. Bockatikin tamanin 5 rub. Adiwa bockalwa gara?

12. Ollowo nəkcəkəitwə zokedawər, 35 m oldoksolo əməwrə. Oldoksotikin gənimin 5 m. Adiwa oldoksolwo əməwrə?

13. Taŋkal taŋiwbəlwə tugi:

$$5 \times x = 30$$

$$30 : 5 = 6$$

$$5 \times x = 10$$

$$5 \times x = 15$$

$$5 \times x = 25$$

$$5 \times x = 20$$

$$5 \times x = 30$$

$$5 \times x = 50$$

$$5 \times x = 40$$

$$5 \times x = 45$$

$$5 \times x = 35$$

14. $25 : 5 + 8$	$(14 + 16) : 5$	$(81 - 46) : 5$
$35 : 5 + 9$	$(17 + 28) : 5$	$(63 - 38) : 5$
$45 : 5 + 6$	$(32 + 18) : 5$	$(54 - 14) : 5$

15. Dukukal kətəjin, taduk boricin tabulawurwatin 5-talzi:

$5 \times 2 = 10$

$5 \times 5 = 25$

$5 \times 8 = 40$

$5 \times 3 = 15$

$5 \times 6 = 30$

$5 \times 9 = 45$

$5 \times 4 = 20$

$5 \times 7 = 35$

$5 \times 10 = 50$

$10 : 5 = 2$

$25 : 5 = 5$

$40 : 5 = 8$

$15 : 5 = 3$

$30 : 5 = 6$

$45 : 5 = 9$

$20 : 5 = 4$

$35 : 5 = 7$

$50 : 5 = 10$

Adira-kə kətətmər.

1. Igiraskəl dukuwunduwi ɲonimma hakuwa, nuɲandun 6 ulgər bidətin. Dargidadun igiraskəl **3-ra 6-təlzi ulgərzi**. Huɲtutmərit gunmi **3-ra kətətməsəlwə ulgərwə**. Adi ulgər gedu hakudu ora?

Taɲiwka tugi: $6 \times 3 = 18$.

2. Igiraskəl 2 toɲollolwo; **4-rə kətənkəl toɲollol taɲuwatin**. Adi toɲollol ozaɲatin?

Taɲiwka tugi: $2 \times 4 = 8$.

3. Tirganidu ɲalədidu hawaliwundu 5 *m* toɲalwa ozaɲkil, fabrika hawaliwundun 6-rə kətətmərwə ozaɲkil. Asunma toɲalwa ozaɲkil fabrika hawaliwundun tirganidu?

4. Hawamni obligacijaliwi 5 rub. tamacan. Tar obligacija nuɲandun tamandukwi 10-ra kətətmərwə burən. Asuna gacan hawamni obligacijadukwi?

Kətəjin, boricin 3-talzi.

1. Taɲkal cuɲurkərwə ilatalzi: 3, 6, 9 tugi-də caski 30-dula.

Upkatwa taɲulwa dukuwunduwi dukukal.

Halgəkəl 30-duk 3-talzi, emat ədələn əmənmurə.

2. Adi cuɲurkər 4 ojol-
toldu? 8 ojol-
toldu?

3. Adi cuɲurkər 3 ojol-
toldu? 6 ojol-
toldu? 9 ojol-
toldu?

4. Adi cuɲurkər 5 ojol-
toldu? 10 ojol-
toldu?

5. Adı cuŋurkär 7 oĵoltoldu?

6. Kuŋakar 7 äwiwurwä-iruwurwa ora. Äwiwuntikinmä 3 cuŋurkärduk ora. Nuġardutin 50 cuŋurkär bicätin. Adı ämännurä?

7.	$3 \times 7 + 79$	$3 \times (16 - 7)$	$(21 - 18) \times 8$
	$3 \times 9 - 18$	$3 \times (14 - 6)$	$(12 - 9) \times 10$
	$3 \times 8 + 46$	$3 \times (15 - 8)$	$(32 - 29) \times 7$

8. Äwiwundu-tuktiwundu 3 urumkur moka, 2 ŋonimil moka äläkiniwkil. 24 urumkurä mokaä ora. Adija ŋonimila mokaä ŋan owka ärildu urumkurdu?

9. 2 baġdamal bumaga awdannalin tamantin 3 kop. Umu-kändu alaguwumnidu 18 kop., gedu 27 kop. Adiwa bumaga awdannalwan gazaŋal nuġartin tarildu mäġurdu?

10. Däwäksä tamanin 3 kop. Adı däwäksäl 6-du tunġa kopejkacildu mäġurdu gawzaŋal?

11. 2 sälämääl dukuŋkil tamantin 3 kop. Adı sälämääl dukuŋkil gawzaŋal 21-du kop.?

12.	$3 \times x = 6$	$3 \times x = 9$	$3 \times x = 15$
	$3 \times x = 12$	$3 \times x = 18$	$3 \times x = 30$
	$3 \times x = 24$	$3 \times x = 27$	$3 \times x = 21$

13.	$24 : 3 + 19$	$(60 - 39) : 3$	$(19 + 8) : 3$
	$27 : 3 + 26$	$(83 - 56) : 3$	$(18 + 6) : 3$
	$21 : 3 + 35$	$(72 - 42) : 3$	$(12 + 9) : 3$

14. ŋonimma mowa 3-du urumkundu hadildu huwkil. 24 urumkurwä molwa hura, ŋan 29 ŋonimil ämännurä. Adı ŋonimil mol bicätin upkacil?

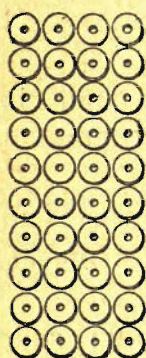
15. Dukukäl kätäġin, taduk boricin tabulawurwatın 3-talzi:

$3 \times 2 = 6$	$3 \times 5 = 15$	$3 \times 8 = 24$
$3 \times 3 = 9$	$3 \times 6 = 18$	$3 \times 9 = 27$
$3 \times 4 = 12$	$3 \times 7 = 21$	$3 \times 10 = 30$
$6 : 3 = 2$	$15 : 3 = 5$	$24 : 3 = 8$
$9 : 3 = 3$	$18 : 3 = 6$	$27 : 3 = 9$
$12 : 3 = 4$	$21 : 3 = 7$	$30 : 3 = 10$

Kətənin, boricin 4-təlzi.

1. Təjkal cıjırkərə 4-təlzi tugi: 4, 8, 12 taduk caski 40-dula. Dukukal upkatwa təjulwa.

Halgəkəl 40-duk 4-təlzi, emat ədələn əmənmurə.

$$2. \quad 4+4+4+4 \qquad (4 \times 4) + (4 \times 4) \\ 4 \times 4 \qquad \qquad \qquad 4 \times 8$$

$$3. \quad 4+4+4 \qquad (4 \times 3) + (4 \times 3) \\ 4 \times 3 \qquad \qquad \qquad 4 \times 6 \\ (4 \times 3) + (4 \times 3) + (4 \times 3) \\ 4 \times 9$$

$$4. \quad 4+4+4+4+4 \qquad (4 \times 5) + (4 \times 5) \\ 4 \times 5 \qquad \qquad \qquad 4 \times 10$$

$$5. \quad 4+4+4+4+4+4+4 \qquad (4 \times 3) + (4 \times 3) + 4 \\ (4 \times 5) + (4 \times 2) \qquad \qquad \qquad 4 \times 7$$

6. 9 iruwurdu cıjırkərə owka, iruwuntikindu 4-təlzi cıjırkərə. 17 cıjırkər nən owğatil. Adi cıjırkər owcal?

7. 7 molwa əməwrə. Motikinduk 4 oldoksolwo ora. 19 oldoksolduk kurewa ora. Adi oldoksol əmənmurə?

8. Kuğakar sulakitkardu guləkənətin özara. Nuğartin 4 se-rağkarə ora, guləkəndu 9-rə kətətmərwə owka. Adiwa se-rağkarwə nən owka?

$$9. \quad 4 \times 9 + 48 \qquad 4 \times (43 - 36) \qquad (41 - 37) \times 7 \\ 4 \times 10 - 25 \qquad 4 \times (62 - 53) \qquad (52 - 48) \times 6 \\ 4 \times 8 - 19 \qquad 4 \times (100 - 90) \qquad (33 - 29) \times 8$$

10. Gruppadu 32 alaguwumnıl. Hawa uroktun ostoltikindu 4-təl alaguwumnıl hawalzara. Adidu ostolıdu hawalzara alaguwumnıl?

11. Koğnomo bumaga awdannan tamanin 4 kop. Adi awdanna 24-du kop. gawzağal? Adi 36-du kop. gawzağal?

12. 4-duk bumaga awdannaldukin umukən dukuwun owzaŋa. Adi dukuwur 40 awdannalduk owzaŋal?

13. Kartockarukwa odawi, 4 mokaɾə gawka. Adi kartocka-rukil 28 mokarduk owzaŋal?

14.	$4 \times x = 8$	$4 \times x = 12$	$4 \times x = 20$
	$4 \times x = 16$	$4 \times x = 24$	$4 \times x = 40$
	$4 \times x = 32$	$4 \times x = 36$	$4 \times x = 28$

15.	$24 : 4 + 37$	$28 : (61 - 57)$	$(53 - 17) : 4$
	$28 : 4 + 45$	$40 : (63 - 59)$	$(18 + 14) : 4$
	$32 : 4 + 56$	$36 : (70 - 66)$	$(61 - 37) : 4$

16. Kuŋakarwə irgitkittulə zurə bidonila ukumnijə əməwrə. Umukəndu bidondu 7 l, gedu 9 l. Litridu 4 stakanil ukumni. Adi stakanil ukumni zurdu bidonildu?

17. Zuga 8 bəjətkər 3-talzi ulgukilwə warə, 7 bəjətkər 4-təlzi warə. Adiwə upkatwə ulgukilwə warə bəjətkər?

18. Mittu, zawodildut, omolgil ələ 4 casila tirganidu hawalzara. Kitajdu omolgil 14 casila hawalzara. Adija casila mitŋi omolgiŋti hawalzaran ŋuŋundu hawadildu tirganildu? Asunzi aditmarit hawalzaran ŋuŋan kitajŋi omolgin zullədu hawallidukin?

19. Dukukal kətəŋin, taduk boricin tabulawurwatin 4-təlzi:

$4 \times 2 = 8$	$4 \times 5 = 20$	$4 \times 8 = 32$
$4 \times 3 = 12$	$4 \times 6 = 24$	$4 \times 9 = 36$
$4 \times 4 = 16$	$4 \times 7 = 28$	$4 \times 10 = 40$
$8 : 4 = 2$	$20 : 4 = 5$	$32 : 4 = 8$
$12 : 4 = 3$	$24 : 4 = 6$	$36 : 4 = 9$
$16 : 4 = 4$	$28 : 4 = 7$	$40 : 4 = 10$

ALAGUNAWAR ICULININ.

1.	5×6	4×6	$25 : 5$	$28 : 4$
	4×8	5×7	$24 : 3$	$45 : 5$
	3×7	3×9	$40 : 5$	$36 : 4$

2. Sowhozŋidu sulakitkarwə irgitkittun 54 sulakitkar. 6 guləkərdu 5-talzi sulakitkar, gildu 4-təlzi. Adi upkat guləkərtin?

Kətəgin, boricin 6-təlzi.

1.	$6 =$	$6 \times 1 =$
2.	$6 + 6 =$	$6 \times 2 =$
3.	$6 + 6 + 6 =$	$6 \times 3 =$
4.	$6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 4 =$
5.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 5 =$
6.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 6 =$
7.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 7 =$
8.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 8 =$
9.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 9 =$
10.	$6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 =$	$6 \times 10 =$

1. Dukukal ərəwə tabulawunma. Asun ozağan gedu, digidu, zapkidu darandu? Asun oriwan tabulawundu dukukal.

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 6 + 6 \\ 6 \times 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} (6 \times 4) + (6 \times 4) \\ 6 \times 8 \end{array}$$

2. Asun ozağan ilidu, rujidu, jəgidu darandu? Asun oriwan tabulawundu dukukal.

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 6 \\ 6 \times 3 \end{array} \quad \begin{array}{c} (6 \times 3) + (6 \times 3) \\ 6 \times 6 \end{array} \quad \begin{array}{c} (6 \times 3) + (6 \times 3) + (6 \times 3) \\ 6 \times 9 \end{array}$$

3. Asun ozağan tungidu, zagidu darandu? nadidu darandu? Asun oriwan tabulawundu dukukal.

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 6 + 6 + 6 \\ 6 \times 5 \end{array} \quad \begin{array}{c} (6 \times 5) + (6 \times 5) \\ 6 \times 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 + 6 \\ (6 \times 5) + (6 \times 2) \end{array} \quad \begin{array}{c} (6 \times 3) + (6 \times 3) + 6 \\ 6 \times 7 \end{array}$$

4. Gukcanzari-asi castu 60 awsakardu pulkilwə uŋkuzəran, əcə gukcanzari bisi asi—54 awsakardu. Asunzi kətəlmərwə ozağan gukcanzari asi nadan casicidu hawadidu tirganidu?

5. 4 munjuməl kolobol urgətin 6 kg. Kooperatiwdula 36 ərgəcirə kolobolo əməwrə. Asun urgətin ozağan upkat kolobol?

6. Awsa urgən 6 kg, ƚaƚtataj awsa urgən 6-rə kətətmər. Asun urgətin ƚaƚtal?

7.	$6 \times 5 - 15$	$6 \times (23 - 19)$	$(15 - 9) \times 4$
	$6 \times 9 + 28$	$6 \times (52 - 46)$	$(13 - 7) \times 5$
	$6 \times 7 - 24$	$6 \times (47 - 37)$	$(20 - 14) \times 9$
	$6 \times 8 + 36$	$6 \times (64 - 56)$	$(14 - 8) \times 7$

8. Dukun zarin diramja bumagaja odawər, 6 gazetal awdannałwatin lambaraldiwka. Ələkəs alagumni uroktula 24 gazetalwa əməwrən, tduk ƚan 48 gazetalwa əməwrən. Asuna diramila bumagala ora?

9. Torgalwə gadawi, kolhos ilətikinduk 6-təlzi rub. gawki. Ələkəs iptiduk guləduk 36-mə rub. tawra, geduk 54-mə rub. Oki iləl tarilwa məƚurwər tamacatin?

10. Hugdarpe begadun 30 tirganil. Adi ƚuƚulləl hugdarpedu?

11. Masinadu dukuzari asi castu 6 awdannał ojoldutin (stranikaldu) dukuwki. Adija casila hawalƚatin nuƚan, 60 ərgəcirdu awdannałdu dukudawi?

12. Gorottu adillapti hawamni begatikindu guləliwi 6-mə rub. tamazacan, upkatwan nuƚan 42 rub. zawucacan. Adiwa begalwa nuƚan gorottu bičən?

13.	$6 \times x = 12$	$6 \times x = 18$	$6 \times x = 30$
	$6 \times x = 24$	$6 \times x = 36$	$6 \times x = 60$
	$6 \times x = 48$	$6 \times x = 54$	$6 \times x = 42$

14.	$36 : 6 + 25$	$(16 + 14) : 6$	$(25 + 29) : 6$
	$42 : 6 + 48$	$(72 - 48) : 6$	$(65 - 17) : 6$
	$54 : 6 + 39$	$(67 - 19) : 6$	$(82 - 22) : 6$

15. Tirganidu hiktirəpcudu (iƚinipcudu) guləkənduwi macalə 6 l ukumniwə bučən. ƚamapcudu guləkənduwi nadalladu nuƚan 19-zi l kətətmərwə bučən. Asuna ukumnijə burən macalə nadalladu, ƚamapcudu guləkənduwi bičənə?

16.	$(17 + 19) : 6$	$6 \times (51 - 47)$	4×6	5×6
	$(23 + 25) : 6$	$6 \times (93 - 85)$	6×4	6×5
	$(37 + 17) : 6$	$6 \times (80 - 74)$	$24 : 4$	$30 : 5$
	$(11 + 13) : 6$	$6 \times (62 - 53)$	$24 : 6$	$30 : 6$

17. Dukukal kətəjin, taduk boricin tabulawurwatin 6-təlzi:

$6 \times 2 = 12$	$6 \times 5 = 30$	$6 \times 8 = 48$
$6 \times 3 = 18$	$6 \times 6 = 36$	$6 \times 9 = 54$
$6 \times 4 = 24$	$6 \times 7 = 42$	$6 \times 10 = 60$
$12 : 6 = 2$	$30 : 6 = 5$	$48 : 6 = 8$
$18 : 6 = 3$	$36 : 6 = 6$	$54 : 6 = 9$
$24 : 6 = 4$	$42 : 6 = 7$	$60 : 6 = 10$

Kətəjin, boricin 8-təlzi.

1. Taɣzakal osiktakarə 8-təlzi tugi: 8, 16, 24 tugi-də caski 80-dula. Upkatwa taɣulwa dukukal.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ Halgəzəkəl 80-duk 8-təlzi, emat ədələn
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ əmənmurə.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ 2. Adi osiktakar 4-du darasəldu? 8-du
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ darasəldu?

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ 3. Adi osiktakar 3-du darasəldu? 6-du
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ darasəldu? 9-du darasəldu?

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ 4. Adi osiktakar 5-du darasəldu, 10-du
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ darasəldu?

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ 5. Adi osiktakar 7 darasəldu?

6. 8-duli kop. 3-ma nəmkukər wə bumaga awdannałwan unijəwkil. Lokoptikar wə odawər 18 ərgəcir wə awdannałwa gara. Asun tamanin bumaga?

7. 6 kuɣakar 8-təlzi lokoptikar wə ora; 9 kuɣakar 5-təlzi ɣinnukarətın ora. Elwa, taduk asunzi kətətmər wə ora: lokoptikar wə-gu, ɣinnukar wətin-ɣu?

8. Umukəndu tomkođu 8 lokoptikar, gedu 4-rə kətətmər. Adi upkat lokoptikar?

9.	$8 \times 6 + 25$	$8 \times 8 - 36$	$8 \times (53 - 44)$
	$8 \times 9 - 38$	$8 \times 3 + 48$	$8 \times (81 - 75)$
	$8 \times 7 + 19$	$8 \times 10 - 57$	$8 \times (62 - 54)$
	$8 \times 5 - 23$	$8 \times 4 + 29$	$8 \times (45 - 38)$

10.	$(100 - 92) \times 6$	$(53 - 45) \times 5$	$8 \times (92 - 89)$
	$(75 - 67) \times 9$	$(32 - 24) \times 4$	$8 \times (43 - 36)$
	$(84 - 76) \times 7$	$(91 - 83) \times 8$	$8 \times (61 - 51)$

11. Hægdidu tatkit komnatadun æwiwunæ odawær, 32 tægæŋkilwæ darasælzi iliwra, 8-talzi tægæŋkilwæ darantikindu. Adi darasæl upkat?

12. Tægæŋkil amardutin ŋonimila tægæŋkilæ iliwra. Tarildu tægæŋkildu 64 alaguwumnil tægæræ, 8-talzi tægæŋkitikindu. Adiwa ŋonimilwa tægæŋkilwæ iliwra?

13. Demonstracija zulædun 24 komsomogir ŋænæzæræ, taril amardutin 48 pioneril 8-talzi darantikindu. Adi upkat darasæl?

14. Lozung zarin samælkilwæ minæwkæ, getikin albinin 8 *sm*. Adi ærgæcir samælkil bumagaduk, ŋonimiciduk 72 *sm*, owzaŋal, tæduk adi samælkil bumagaduk, ŋonimiciduk 56 *sm*, owzaŋal?

15.	$8 \times x = 16$	$8 \times x = 24$	$8 \times x = 40$
	$8 \times x = 32$	$8 \times x = 48$	$8 \times x = 80$
	$8 \times x = 64$	$8 \times x = 72$	$8 \times x = 56$

16.	$32:8+27$	$64:8+47$	$(18+38):8$	$(71-39):8$
	$48:8+39$	$72:8+65$	$(23+17):8$	$(83-59):8$
	$24:8+58$	$56:8+86$	$(46+26):8$	$(65-17):8$
	$40:8+66$	$80:8+54$	$(58+22):8$	$(91-27):8$

17. Bufettu 81-duli kop. 5 stakanilwa cajwa, tæduk adiwal kiltirælwæ gara. Caj stakan 5 kop. tamawuwki, kiltiræ—8 kop. Adiwa kiltirælwæ gara?

18. Møkanduk, 1 *m* ŋonimiciduk, 36 *sm* hura. Æmæn mucæduk hadidukin halgarwa ora æwiwun—ostol zarin. Halgantikin ŋonimin 8 *sm*. Adiwa halgarwa ora?

19. 8 kilogrammilduk æsikirduk ollolduk 1 kilogramm purca owuwki. Umukændu hagadu 35 kilogrammil ollol, gedu 37 kilogrammil. Asun purca ærilduk ollolduk owzaŋatin?

20. Dukukal kætæŋin, tæduk boricin tabulawurwatin 8-talzi:

$8 \times 2 = 16$	$8 \times 5 = 40$	$8 \times 8 = 64$
$8 \times 3 = 24$	$8 \times 6 = 48$	$8 \times 9 = 72$
$8 \times 4 = 32$	$8 \times 7 = 56$	$8 \times 10 = 80$
$16 : 8 = 2$	$40 : 8 = 5$	$64 : 8 = 8$
$24 : 8 = 3$	$48 : 8 = 6$	$72 : 8 = 9$
$32 : 8 = 4$	$56 : 8 = 7$	$80 : 8 = 10$

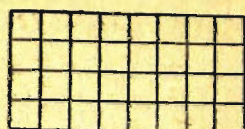
21. Igiraskəl ərgəcirwə ɲuɲnəonɲacilwə.

Getikindu taɲkal ulgərwə, ələkəs ojoltot, taduk daran bisilwə. Urəmkitkəl asun oriwatin.

$$3 \times 8 = 24$$

$$8 \times 3 = 24$$

$$4 \times 8 = 32$$

$$8 \times 4 = 32$$

Kətəɲzəɲəsiwi taɲul umukən ge bisiklən iliwuwzəɲal.

Iculikəl ərəwə təzəwə hərguldu taɲiwkaldı:

$$3 \times 4$$

$$3 \times 5$$

$$3 \times 6$$

$$3 \times 8$$

$$3 \times 10$$

$$4 \times 5$$

$$4 \times 6$$

$$4 \times 8$$

$$4 \times 10$$

$$5 \times 6$$

$$5 \times 8$$

$$5 \times 10$$

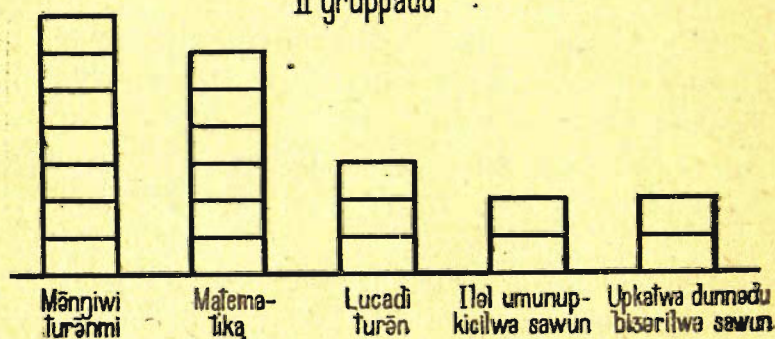
$$6 \times 8$$

$$6 \times 10$$

$$8 \times 10$$

ƏJIMDIMƏSƏL URƏMKICIWUR.

Urokil nadalladı taɲutın aləɲnədə
II gruppada

1. Ulgəntikin 1 urokwa icəwkəniwki. Tar masstab, nıɲan bələgəzin urəmkiwun owca.

Taɲkal ulgərwə, taduk tiliwkəkəl urəmkiwun eja icəwkə-tcəriwən.

2. Sakəl oki aləɲuwumnıl sinqidu gruppadas Ju. W. B. clesalin bisi. Taɲkal hərəkət bəjətkərə, asatkarə. Dukuwunduwi igiraskəl zurwə ulgəcilwə ojoltolwo. Umukən ojolto bəjətkərwə icəwkəɲətın, ge asatkarwə. Urəmkiwun ugidədun dukukal:

„Bezboznikil taŋutin gedu gruppadu“; ojoltol hãrgidãdutin dukukal: „Bãjãtkãr“, „asãtkar“. Urãmkiciwun dargidãdun dukukal, awãdit masstabit nuŋan owca.

3. Oktãbr rewolucijan odalan tirganidu hawamni 12 casilwa hawalcan. Tikin mittu, fabrikaldu, zawodildu, nadan casici hawadi tirgani. Igraskãl urãmkiciwunã: „Hawadi tirgani rewolucija odalan, taduk tikin“.

ALAGUNAWAR ICULININ.

1.	6×5	8×9	$36 : 6$	$64 : 8$
	8×7	6×10	$48 : 8$	$42 : 6$
	6×8	8×5	$54 : 6$	$80 : 8$

2. 6-duk kg burduktuk 8 kg kolobol owuwkil. Asun kolobol 42-duk kg burduktuk owzaŋal?

Kãtãŋin, boricin 9-tãlzi.

1.	$9 =$	$9 \times 1 =$
2.	$9 + 9 =$	$9 \times 2 =$
3.	$9 + 9 + 9 =$	$9 \times 3 =$
4.	$9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 4 =$
5.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 5 =$
6.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 6 =$
7.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 7 =$
8.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 8 =$
9.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 9 =$
10.	$9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 + 9 =$	$9 \times 10 =$

1. Dukukal arãwã tabulawunma. Asun ozãŋan gedu, digidu, zapkidu darasãldu? Tabulawundu dukukal asun oriwatãn.

$$\begin{array}{l} 9 + 9 \\ 9 \times 2 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 + 9 + 9 + 9 \\ 9 \times 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (9 \times 4) + (9 \times 4) \\ 9 \times 8 \end{array}$$

2. Asun ozağan ilidu, ƚuƚidu, jəgidu darasəldu? Tabulawundu dukukal asun oriwatin.

$$\begin{array}{ccc} 9+9+9 & (9\times 3)+(9\times 3) & (9\times 3)+(9\times 3)+(9\times 3) \\ 9\times 3 & 9\times 6 & 9\times 9 \end{array}$$

3. Asun ozağan tunƚidu, zaƚidu, nadidu darasəldu? Tabulawundu dukukal asun oriwatin.

4. Omaktadu gulədu 10 okoskal bi3əƚətin. Okoskatikindu 9-təl steklol. ƚan 38 steklol tuləwkə. Adi steklol okoskaldu tuləwcəl?

5. 8 zawkardu əwtilələ əwtiləwuwkə, 9-təlzi əwtiləlzi zawtikindu. 45 əwtiləl owcal. Adija əwtilələ ƚan owka?

6. Kuredu 9 hutakarwə kartofelilwa təwcəl. Bolonidu təwuwcəlduk 10-ra kətətmərwə hutakarwə tawra. Asunzi kətətmərwə tawra?

$$\begin{array}{cccc} 7. & 10\times 3-3 & 10\times 5-5 & 10\times 7-7 & 10\times 9-9 \\ & 9\times 3 & 9\times 5 & 9\times 7 & 9\times 9 \\ & 10\times 4-4 & 10\times 6-6 & 10\times 8-8 & 10\times 10-10 \\ & 9\times 4 & 9\times 6 & 9\times 8 & 9\times 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} 8. & (75-66)\times 4 & 9\times(34-27) & (25-16)\times 7 \\ & (84-75)\times 8 & 9\times(52-49) & (73-64)\times 6 \\ & (93-84)\times 5 & 9\times(43-34) & (95-86)\times 8 \\ & (100-91)\times 6 & 9\times(25-15) & (64-55)\times 9 \end{array}$$

9. Umunupkit 2 clesalin nəkcəkittuk kooperatiwdula ollolwə əməwzəcətin. Umukən 36 iruwurwa əməwcən, ge 72 iruwurwa. Tirganidu getikin 9-təlzi iruwurzi əməwzəcən. Adillawa hawalcan hawamnitikin?

10. 9-duk *kg* əsikirduk morkowilduk 1 *kg* olgowcol morkowil owuwkil. Adi *kg* olgowcol morkowil 27 *kg* əsikirduk owzaƚatin? tadék 54-duk *kg*? tadék 81-duk *kg*?

11. Tirganidu aja sirimni 9 wedroldu ukumniwə sirzaƚa. Oki ərgəcir sirimnil ətəzəƚətin hawalwər, tirganidu 45 wedroldu sirimi? tadék 90 wedroldu sirimi?

12. Cuƚurkəndu 9 ƚinnukar. Adija cuƚurkərə omcatin, 63 ƚinnukar bisiktin?

$$13. \quad \begin{array}{lll} 9 \times x = 18 & 9 \times x = 27 & 9 \times x = 45 \\ 9 \times x = 36 & 9 \times x = 54 & 9 \times x = 90 \\ 9 \times x = 72 & 9 \times x = 81 & 9 \times x = 63 \end{array}$$

$$14. \quad \begin{array}{lll} (27:9) \times 7 & (45:9) \times 8 & (17+19):9 \\ (54:9) \times 8 & (90:9) \times 4 & (28+44):9 \\ (63:9) \times 5 & (81:9) \times 6 & (25+29):9 \end{array}$$

$$15. \quad \begin{array}{ccccc} 5 \times 9 & 4 \times 9 & 8 \times 9 & 3 \times 9 & 6 \times 9 \\ 9 \times 5 & 9 \times 4 & 9 \times 8 & 9 \times 3 & 9 \times 6 \end{array}$$

16. Sport-umunupkitkən 86-du rub. adiwa-wal suksillalwa, 9-təlzi rub. umukənmə toriwa, taduk 4 torilwa zukəli tuksaḡ-kilwa, 8-təlzi rub. toriwa, garan. Adiwa torilwa suksillalwa garan umunupkitkən?

17. Pioneril multadutin 47 pioneril bisi. 2-du hadildun 10-təl pioneril, gildu hadildun 9-təl. Adi hadil multadu?

18. Dukukal kətəḡin, taduk boricin tabulawurwatin 9-təlzi:

$$\begin{array}{lll} 9 \times 2 = 18 & 9 \times 5 = 45 & 9 \times 8 = 72 \\ 9 \times 3 = 27 & 9 \times 6 = 54 & 9 \times 9 = 81 \\ 9 \times 4 = 36 & 9 \times 7 = 63 & 9 \times 10 = 90 \\ 18:9 = 2 & 45:9 = 5 & 72:9 = 8 \\ 27:9 = 3 & 54:9 = 6 & 81:9 = 9 \\ 36:9 = 4 & 63:9 = 7 & 90:9 = 10 \end{array}$$

Kətəḡin, boricin 7-təlzi.

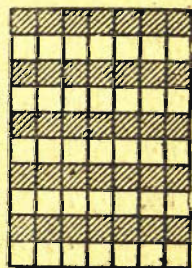
1. Taḡkal kwadratkarwə darasəlzi: 7, 14 tugi-də caski 70-du-la. Dukukal upkatwa taḡulwa.

Halgəkəl 70-duk 7-təlzi, emat ədələn əmənmurə.

$$2. \quad \begin{array}{ll} 7+7+7+7 & (7 \times 4) + (7 \times 4) \\ 7 \times 4 & 7 \times 8 \end{array}$$

$$3. \quad \begin{array}{ll} 7+7+7 & (7 \times 3) + (7 \times 3) \\ 7 \times 3 & 7 \times 6 \end{array}$$

$$(7 \times 3) + (7 \times 3) + (7 \times 3) \\ 7 \times 9$$

$$4. \quad \begin{array}{ccc} 7+7+7+7+7 & (7 \times 3) + (7 \times 2) & (7 \times 5) + (7 \times 5) \\ 7 \times 5 & 7 \times 5 & 7 \times 10 \end{array}$$

$$5. \quad \begin{array}{ccc} 7+7+7+7+7+7+7 & (7 \times 3) + (7 \times 3) + 7 & \\ (7 \times 5) + (7 \times 2) & 7 \times 7 & \end{array}$$

6. Tirganitikin kooperatiw nākcəkittulōn 7-talzi iruwurwa ulləlwə, 6-talzi iruwurwa ollolwo əməwzəcətīn. Adīwa iruwurwa ulləlwə, taduk adīwa iruwurwa ollolwo əməwzəcətīn nadalladu?

7. Umukəndu hutakandu 7 *kg* burduk, gedu 4-rə kətətmər, ilidu geduk 5-t *kg* kətətmər. Adī burduk ilidu hutakandu?

8. Zuru bīdonīldu 62 *l* ukumni. Umukənduk 7-ma *l* uḡkurə, geduk 3-ra kətətmər wə uḡkurə. Asuna ukumnijə əcətīn uḡkurə?

$$9. \quad \begin{array}{ccc} 7 \times 3 + 39 & 7 \times 8 - 19 & (15 - 8) \times 8 \\ 7 \times 5 + 48 & 7 \times 9 - 35 & (13 - 6) \times 6 \\ 7 \times 4 + 56 & 7 \times 7 - 32 & (14 - 7) \times 9 \\ 7 \times 6 + 28 & 7 \times 10 - 44 & (12 - 5) \times 7 \end{array}$$

$$10. \quad \begin{array}{ccc} (82 - 75) \times 10 & 7 \times (21 - 16) & 7 \times (52 - 46) \\ (54 - 47) \times 5 & 7 \times (32 - 28) & 7 \times (61 - 53) \\ (90 - 83) \times 4 & 7 \times (43 - 37) & 7 \times (44 - 35) \\ (41 - 34) \times 3 & 7 \times (62 - 55) & 7 \times (73 - 66) \end{array}$$

11. Mirə begadun 28 tirganil bīwkil. Adī nadallal mirə begadun?

12. Umukənə okoskaja namaradawər 7-ma *m* bumagamawa usiwə gawka. Minərə 56 *m*. Adī okoskal namaradawcal?

13. Tirganīdu macalədu 7 *kg* oroktowo buwkil. Adīlladu nuḡandun 21 *kg* ələkīniwkil? 42 *kg*? 63 *kg*?

14. Umukən sowhos gorottula 35 bīdonilwa ukumniwə uḡcən, ge 49 bīdonilwa. Kooperatiwtikin 7-talzi bīdonilwa garan. Adī kooperatiwil ukumnijə gara?

15. Dukuwun tamanin 7 kop. Adī dukuwur 49-du kop. gawzaḡal?

$$16. \quad \begin{array}{ccc} 7 \times x = 14 & 7 \times x = 21 & 7 \times x = 35 \\ 7 \times x = 28 & 7 \times x = 42 & 7 \times x = 70 \\ 7 \times x = 56 & 7 \times x = 63 & 7 \times x = 49 \end{array}$$

17.	$(42:7) \times 8$	$(63:7) \times 5$	$(73-45):7$
	$(35:7) \times 6$	$(56:7) \times 3$	$(27+22):7$
	$(21:7) \times 10$	$(70:7) \times 7$	$(71-29):7$

18.	3×7	4×7	5×7	6×7	8×7	9×7
	7×3	7×4	7×5	7×6	7×8	7×9

19. Oḡodowar, dāwādāwār, 1-du rub. 35-du kop. dāwāk-səlwā, taduk dāwāwurwā 7-talzi kop. gara. Upkattuli 1 rub. 91 kop. tamara. Adiwa dāwāwurwā gara?

20. Dukukal kətəḡin, taduk boricin tabulawurwatin 7-talzi:

$7 \times 2 = 14$	$7 \times 5 = 35$	$7 \times 8 = 56$
$7 \times 3 = 21$	$7 \times 6 = 42$	$7 \times 9 = 63$
$7 \times 4 = 28$	$7 \times 7 = 49$	$7 \times 10 = 70$
$14 : 7 = 2$	$35 : 7 = 5$	$56 : 7 = 8$
$21 : 7 = 3$	$42 : 7 = 6$	$63 : 7 = 9$
$28 : 7 = 4$	$49 : 7 = 7$	$70 : 7 = 10$

ADILLADIL-WAL NONOWKOL.

1. Anḡanidu 12 begal biwkil: girawun, mirā, əktənkirā, turan, sonkan, mucun, irkin, hunmin, siruzan, uḡun, hugdarpe, otki. 31 tirḡanicil begal koḡnomomot dukuwcal. Mirādu 28-ḡu, 29-ḡu tirḡanil biwkil. Gildu begaldu 30 tirḡanil biwkil.

Dukukal begal ḡərbilwətin, taduk tirḡaniltin taḡuwatin. 3on-cakal ələ 4 begaldu 30-təlzi tirḡanil biwiwətin, tar: turādu, mucundu, siruzādu, hugdarpedu.

2. Əsi-tirḡa 15 otki tirḡaniḡin. Adi tirḡanil bega mudandulan əmənmurā?

3. Alaguri ələkəsipti digi hadin siruzādu, uḡundu, taduk hugdarpe tunḡadu tirḡaniḡildun biwəḡn. Ərildu begaldu 10 dərūm-kitkit tirḡanilin biwəḡtin. Adillawa alaguwzacatin kuḡakar?

4. Zawot, „Maks Gelc“ ḡərbici, mənḡiwi tunḡadu anḡanildu ommacinmawi (pjatiletkawı) 33 begaldu ətəwəḡn, ge zawot, „Hulama putilowec“ ḡərbici, tarawə 3 anḡanildu 7 begaldu ətəwəḡn. Nuḡarduktin awadi, taduk asunzi himatmərıt ələkəsiptiwə ommacinmi ətəwəḡn?

5. Ulgucəkəl 5 nuɟulləcilwə begal gərbilwətin. Tadak ulgucəkəl 5 nuɟulləcilwə 1-zi tirganit kətətməsəlwə begal gərbilwətin.

Awadidu begadu 4 nadallal bisi?

6. Sutkidu (tirgani-dolbonidu) 24 casil biwkil; 1-du castu 60 minotal biwkil. Urumdiguməmədu tirganidu (22° otki tirganiɟun) Moskwadu 7 cas. 1 min. biwkil. Adi casil, adi minotal ɟonimdigumamadu dolbonidu Moskwadu biwkil?

7. ɟonimdigumamadu tirganidu Moskwadu (22 mucun tirganiɟun) 17 cas. 34 min. biwkil. Adi casil, adi minotal urumkundiguməmədu tirganidu Moskwadu biwkil?

8. Alaguwumni umukənmə dukuwun awdannawan 8-du min. taɟcan. Asundu nuɟan 9 ərgəcirə awdannala taɟzaɟan?

9.	2 an. 9 B. + 6 B.	1 an. 8 B. + 2 an. 9 B.
	3 an. 4 B. — 7 B.	4 an. 6 B. — 1 an. 10 B.
	4 an. 5 B. + 9 B.	3 an. 6 B. — 2 an. 8 B.

10.	2 sut. 16 c. + 19 c.	5 sut. 18 c. + 7 sut. 15 c.
	6 sut. 3 c. — 15 c.	8 sut. 7 c. — 3 sut. 12 c.
	7 sut. 13 c. — 18 c.	6 sut. 15 c. + 2 sut. 17 c.

11.	2 c. 45 min. + 26 min.	2 c. 38 min. + 1 c. 55 min.
	7 c. 15 min. — 48 min.	8 c. 25 min. — 5 c. 37 min.
	5 c. 35 min. + 59 min.	7 c. 43 min. — 4 c. 56 min.

12. Urokil 9-du cas. nonowulla, tirga 1-du castu 50-du min. ətəwrə. Dərumkitkicil 65 min. bicətin. Asuna alaguwzəcatin kuɟakar?

13. Hawamni-asi 6-du cas. 45-du min. hutəwi irgikittulə suruwrən. 3-du cas. 20-du min. tirganidu nuɟanman amaskiwi gazuran. Asuna bicən hutən irgikittu?

14. Macaləl gulədutin hawa 5-du cas. tirganidu nonowullan, dolboltono 8-du cas. 30-du min. ətəwrən. Asuna hawaliwcan hawa macaləl gulədutin?

15. Poctawa əməwzəri poezt stancijala 1-du cas. 10-du min. tirga əməwki. Kolhostuk stancijala 2 cas. 30 min. ɟənəkicitin. Adidu casildu kolhostuk juwkə, poeztwa ədəwər amannira, cas digidun poeztuk unətmərit əmədəwər?

16. Dolboltono 7-duk cas. 20-duk min. 9-dulā cas. 40-dula min. kusidiwə alagunma alaguwzacatin. Asunma bicən tar alagun?

17. Dolboltono hawamnil 7-duk cas. 10-duk min. 8-dula cas. 45-dula min. ge tunjadu anjanildu ommacin ulgurwən dolcatcatin. Asuna ulgucən mucən tar ulgur?

18. Casil tirgakakinma icəwkən zərə. Adi casil gənəcətın sutki nonondukin? Cası mokaŋ ŋan umukənə casja gənəcən. Tikin adi casil sutki nonondukin gənəcəl?

tirga 1 cas huŋtutmərit gərbiwzəŋə 13 casil

„ 2 casil „ gərbiwzəŋəl 14 casil

„ 3 „ „ „ 15 casil, tugi-də caski

Ətəkəl ərəwə tabulawunma. Dukukal nuŋanman dukuwunduwi.

19. Pocta 8-duk cas. 15-la cas. niwcə biwki. Asuna hawalzarar pocta sutkidu?

20. Poest Moskwaduk 22-du cas. 30-du min. jucən, gedu tirganidu 9-du cas. 10-du min. nuŋan Leningrattula əməcən. Asuna gənəzəcən nuŋan?

21. Poest Leningrattuk 22-du cas. 50-du min. jucən, gedu tirganidu 9-du cas. 30-du min. nuŋan Moskwala əməcən. Asuna gənəzəcən nuŋan?

22. Stancijadu iruwunduk towarilwa 10-duk cas. 25-duk min. 15-la cas. təwulgəzəcətın. Asuna hawaliwzacan hawa?

23. Parohot 11 cas. 40 min. agila agrən. 5-li cas. 30-duli min. nuŋan agiduk sururən. Adidu castu surucən parohot agiduk?

ALAGUNAWAR ICULININ.

1.	9×6	7×3	27:9	28:7
	7×8	9×8	49:7	81:9
	9×4	7×6	63:9	35:7

2. Telegramma 14-du cas. 20-du min. buwcə, 19-du cas. 15-du min. gawca. Asuna gənəzəcən nuŋan?

3. Kətəŋkəl 9-mə 7-ra. Kətəŋkəl 9-mə 7-zi.

Kaltaka, digi, zapki.

1. Igiraskəl dukuŋkit 'comowi similin bumagadu, miskəl 3 toŋollolwo. Taduk minəkəl ərlwə toŋollolwo 2-du, 4-du, 8-du urəcildu hadildutin.

Haditikindu dukukal ta-
 ŋulwa: kaltaka— $\frac{1}{2}$; digi—
 $\frac{1}{4}$; zapki— $\frac{1}{8}$.

Toŋollo upkattun 2 kaltakalin, 4 digilin, 8 zapkilin.

2. Igiraskəl ərgəcirə kwadratila. Dəwəkəl kwadratŋiwa
 $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{5}{8}$, $\frac{7}{8}$.

3. Igiraskəl adiwa-wal ŋuŋnəonŋacilwa. Boritkal nuŋarwatın zurdu, digindu, zapkundu urəcildu hadildu. Bakakal, on əril nonowkol huŋtuməlcət owzaŋal.

4. Igiraskəl ŋuŋnəwə. Boritkal nuŋanman 8-du urəcildu hadildu. On ajatmarit tarawə ozami?

5. Umukəndu hutakacandu $\frac{5}{8}$ kg sahar, gedu $\frac{1}{8}$ kg sahar. Asun sahar zurdu hutakacardu?

6. Bumaga awdannadukin $\frac{1}{8}$ -wan misinə, taduk $\frac{3}{8}$ -wan misinə. Asun bumaga əmənmurən?

7. Umukən hulama dukuŋki tamanin $13\frac{1}{2}$ kop. Asun tamantin 2 hulamal dukuŋkil?

8. Asi $2\frac{3}{4}$ kg burdukwa garan, nuŋarduktin $1\frac{1}{4}$ -wə kg zawucaran. Asun burduk əmənmurən?

9. Tigədu $2\frac{1}{4}$ l ukumni bicən. Taduk ŋan tigədu $1\frac{1}{4}$ -wə l uŋkurə. Asun ukumni tikin?

10. Misiwzəŋəl-gu 1-duk $m \frac{5}{8} m$, tadék ƚan $\frac{7}{8} m$?

11. $5\frac{3}{4}$ -wə m toƚgawa gara. Sun zarin $4\frac{1}{4} m$ zawucacatin. Asun toƚga əmənmurən?

12. $\frac{1}{4} + \frac{1}{4}$ $\frac{1}{4} + \frac{3}{4}$ $\frac{1}{8} + \frac{3}{8}$ $\frac{3}{8} + \frac{3}{8}$ $\frac{1}{8} + \frac{5}{8}$

13. $\frac{3}{4} - \frac{1}{4}$ $\frac{5}{8} - \frac{1}{8}$ $\frac{3}{8} - \frac{1}{8}$ $\frac{7}{8} - \frac{5}{8}$ $\frac{7}{8} - \frac{3}{8}$

14. $2\frac{1}{4} + \frac{1}{4}$ $1\frac{1}{8} + \frac{3}{8}$ $2\frac{3}{8} + 1\frac{1}{8}$ $3\frac{1}{8} + 2\frac{5}{8}$

15. $3\frac{3}{4} - \frac{1}{4}$ $5\frac{5}{8} - \frac{3}{8}$ $4\frac{7}{8} - 2\frac{3}{8}$ $5\frac{5}{8} - 1\frac{1}{8}$

2-du, 4-du, 8-du urəcildu hadildu boricin.

1. Hawalkittu 20 əcəl tatigawrə asal, tadék 8 əcəl tatigawrə bəjəl bicətin. Nuƚarwatin alagudawər, uƚkatwa 2-du urəcildu gruppaldu boritta. Oki iləl gruppatikindu?

2. Umukəndu inməktu 18 *kg* burduk bicətin, gedu 14 *kg*. Burdukwa uƚkurə, getikindu urəcit biddən. Asun burduk inməktikindu oran?

3. 2×2 $4 : 2$ 3×2 $6 : 2$ 5×2 $10 : 2$
 4×2 $8 : 2$ 6×2 $12 : 2$ 10×2 $20 : 2$
 8×2 $16 : 2$ 9×2 $18 : 2$ 7×2 $14 : 2$

Kətəŋin taŋiwkalwan taŋzakal tugi: **zurə zur—digin, zurə digin—zapkun**, tugi-də caski.

Boricin taŋiwkalwan taŋkal tugi: **diginə boritmi zurdu urəcildu hadildu, zapkuna boritmi zurdu urəcildu hadildu**, tugi-də caski.

4. Sutkidu 24 casil. Adı casil sutki kaltakadun? Sutki digidun?

5. Bumaga 30-duk awdannaldukin 4 urəcilwə dukuwurwa ullirə, ƚan 2 awdanna əmənmurə. Adiwa bumaga awdanna-wan zawucara dukuwuntikindu?

6.	2×4	8:4	3×4	12:4	5×4	20:4
	4×4	16:4	6×4	24:4	10×4	40:4
	8×4	32:4	9×4	36:4	7×4	28:4

7. 8 kg turukəli, taduk 1 kg krupali 54 kop. tamacatin. Krupa kilogrammin 30 kop. tamanin. Asun tamanin 1 kg turukə?

8. 8 m torgalduli 48 rub. tamacatin. Asun tamantin 5 m?

9.	2×8	16:8	3×8	24:8	5×8	40:8
	4×8	32:8	6×8	48:8	10×8	80:8
	8×8	64:8	9×8	72:8	7×8	56:8
10.	(53—39):2	(67—47):2	(18+14):4			
	(43—27):2	15+13):4	(19+17):4			
	(36—18):2	(31— 7):4	(27+13):4			
11.	(51—19):4	(45+35):8	(40:8)×(56:8)			
	(65—37):4	(28+28):8	(72:8)×(32:8)			
	(92—56):4	(35+13):8	(64:8)×(24:8)			

Adira-kə adikundimar.

1. Igiraskəl dukuwunduwi ḡonimma hakuwa, 12 ulgər bīdātin. Dargīdadun igiraskəl 2-rē adikundimasalwa ulgər wə. Adi ulgər gedu hakudu?

$$\text{Taḡiwka tugi: } 12:2=6$$

2. Nə kəl ostoldu 9-wə nuliwurwa. Okal 3-ra adikundimasalwa nuliwurwa. Adi nuliwur tikiŋ?

$$\text{Taḡiwka tugi: } 9:3=3$$

3. Tatkit zəpkittun 56 barasal tigəl. Kaptamal tigəl barasal-duk 8-ra adikundimasal. Adi upkat tigəl zəpkittu?

4. Traktor zurə burdukcila iruwura iruzawki, iruwuntikindu 40 burdukcil hutakar. Murin traktorduk 8-ra aditmarwa iruzawki. Adiwa hutakarwə iruzawki murin?

3-du, 6-du, 9-du urēcildu hadildu boricin.

1. Torgawa 24 m ḡonimičiwa 3-du urēcildu hadildu minərə. Adi metril haditikindun?

2. 3 urēcil dukuwur 21 kop. tamawuwkil. Asun tamawuwkil dukuwuntikiŋ?

3.	2×3	$6:3$	3×3	$9:3$	5×3	$15:3$
	4×3	$12:3$	6×3	$18:3$	10×3	$30:3$
	8×3	$24:3$	9×3	$27:3$	7×3	$21:3$

4.	$(13 + 8):3$	$(56 - 29):3$	$(39 - 18):3$
	$(16 + 14):3$	$(72 - 54):3$	$(39 - 15):3$
	$(12 + 15):3$	$(61 - 37):3$	$(71 - 59):3$

5. Oldoksowo, 4 m 2 dm nonimiciwa, 6-du urəcildu ha-
ıldu hura. Asun haditikin nonimin?

6. 6 tægəjkilduli 54-mə rub. tamacatin. Asun tamawuwkil
8 tægəjkil?

7.	2×6	$12:6$	3×6	$18:6$	5×6	$30:6$
	4×6	$24:6$	6×6	$36:6$	10×6	$60:6$
	8×6	$48:6$	9×6	$54:6$	7×6	$42:6$

8.	$(42 - 18):6$	$(26 + 28):6$	$60:(51 - 45)$
	$(13 + 17):6$	$(32 + 16):6$	$54:(62 - 56)$
	$(28 + 8):6$	$(19 + 23):6$	$36:(83 - 77)$

9. Umukəndu bidondu 14 l ukumni bicən, gedu 13 l.
Ukumni iliwan hujuwra. Asun əsikin ukumni əmənmurən bi-
donildu?

10. Tatkittu ələkəsipti dərunkitkit cas rujıdun biwki, ge
dərunkitkit cas digidun, ilitin dərunkitkit cas kaltakadun
biwki. Adidu minutaldı biwki dərunkitkittikin?

11. Kuşakar 86-du kop. bagdama bumaga 8 awdannałwan
gara, tadék hulama bumaga 9 awdannałwan gara. Bagdama
bumaga awdanna 4 kop. tamawuwki. Asun tamawuwki hula-
ma bumaga awdanna?

12. Umukəndu oror umnujandutin 72 əğnəkər, gedu 9-rə
adikundimar. Okı əğnəkər zurdu umnujardu?

13. Gedu grıppadu 36 alaguwumnıl. Alaguwumnıtikindu hu-
lamawa dukuşkiwa burə. Alaguwumnıl jəğitin dukullan. Okı
alaguwumnıl əcəl dukulla?

14.	2×9	$18:9$	3×9	$27:9$	5×9	$45:9$
	4×9	$36:9$	6×9	$54:9$	10×9	$90:9$
	8×9	$72:9$	9×9	$81:9$	7×9	$63:9$

15. (42—15):9 (82—46):9 (34+38):9
 (42+39):9 (54—36):9 (19+62):9
 (29+16):9 (49+14):9 (93—39):9

16. 9-duli tægəŋkilduli 35-wa ruв. tamacatin. Tægəŋkiŋət tamanin 8 ruв. Asun tamawuwki tægəŋkitikin hawan?

17. 69-duk *m* torgaduk 9 surə, 8 nəllilə ora. Nəllitikindu 3-ma *m* torgawa zawucara. Adiwa *m* zawucara suntikindu?

10-du, 5-du, 7-du urəcildu hadildu boricin.

1. 3anə casila hawalzana, traktor 60-wə *kg* kerosinma zawucawki. Asuna kerosina zawucawki nuŋan 1-du castu?

2. Irəpcinəmni 40-du ruв. 10 urəcilə tægəŋkilə oran. Asun tamawuwki tægəŋki?

3. 2×10 20:10 6×10 60:10 1×10
 3×10 30:10 7×10 70:10 10 : 10
 4×10 40:10 8×10 80:10 10×10
 5×10 50:10 9×10 90:10 100 : 10

4. Asun ozaŋan haditikin ŋonimin, həkəwunə, 30 *sm* ŋonimiciwa, 10-du urəcildu hadildu borittakwun? taduk 5-du urəcildu hadildu borittakwun?

5. Asun ozaŋan haditikin ŋonimin, həkəwunə, 40 *sm* ŋonimiciwa, 10-du urəcildu hadildu borittakwun? 5-du hadildu borittakwun?

6. 2×5 10:5 3×5 15:5 5×5 25:5
 4×5 20:5 6×5 30:5 10×5 50:5
 8×5 40:5 9×5 45:5 7×5 35:5

7. Tunŋalladu zawot 25 motoricilwa zawilwa oran. Adija motoricila zawila ozaŋan zawot tirŋanitikin?

8. Əwənkil aeroplan zarin 65-wa ruв. tawra. 3ur əwənkil 10-təlzi ruв. burə, tunŋa əwənkil hələŋəwən urəcit burə. Asuna məŋurə burə əwənkitikin?

9. (17+23):5 (42—17):5 35:(51—46)
 (16+14):5 (61—16):5 25:(2—27)
 (32+18):5 (54—19):5 45:(73—68)

10. Nadan casicidu hawadidu tirganidu umunupkittu asal 42 osalwa iwkil. Adiwa osalwa iwkil nuɟartin castu?

11. Umunupkittu 56 pəktirəwur. Umunupkittu 7 brigadal. Brigadatikindu pəktirəwur urəcit boriciwcal. Adi pəktirəwur brigadatikindu?

12.	2×7	14:7	3×7	21:7	5×7	35:7
	4×7	28:7	6×7	42:7	10×7	70:7
	8×7	56:7	9×7	63:7	7×7	49:7

13.	(27+29):7	28:(52—45)	(54—19):7
	(35+28):7	35:(73—66)	(87—38):7
	(23+26):7	21:(91—84)	(73—17):7
	(46+24):7	42:(64—57)	(71—29):7

14. Kolhos awdudun 63 macaləl, tāduk 7-ra adikundimasal əɟnəkər. Oki macaləl əɟnəkərnun kolhos awdudun?

15. Kommuna zəpkicin zarin 45 kapustacilwa bockalwa turukədəcətin. Tunɟiwan zawucazaca. Asun kapustal əmənmurə?

ALAGUNAWAR ICULININ.

1.	27:3	63:7	24:3	36:4	56:8
	35:5	72:9	30:6	54:9	28:4
	48:6	81:9	21:7	42:7	49:7

2. Ollolwo, ulləlwə təliməkittu kolhos 45 bockalwa ollolwo, tāduk tarilduk 5-ra adikundimasalwa ulləlwə burən. Adiwa upkatwa bockalwa burən kolhos?

3. Adıɟkal 32-wə 8-ra, adıɟkal 32-wə 8-zi.

3urwə boriciɟwa urəmkiwkwə.

1. Umunupkittu 35 hawamnil. Nuɟartin boritmatte 5-du brigadaldu. Oki hawamnil brigadatikindu?

$$35:5\text{-du} = 7$$

35 hawamnil brigadaldu boritmatte, 5-talzi brigadatikindu. Adi upkat brigadal?

$$35:5\text{-talzi} = 7$$

Ələkəsıptıdu nonowkodu mit borıttap 35-wa 5-du urəcıldı hadıldı. Gedu nonowkodu mit borıttap 35-wa 5-talı. Asun orıduŋ ocan tarmal taŋu 7.

Тэзэ. Nonowkolo taŋzaŋasıwar əwkił ğunə: 35-wa borıtmı 5-talı-ğu, 35-wa borıtmı 5-du urəcıldı hadıldı-ğu, ğunıwkił tuğı: 35-wa borıtmı 5-du.

2. Hərkəwunə 32 *m* ğonimicija 4-du urəcıldı hadıldı borıttap. Adı metrıl hadıtikıdu?

Hərkəwunə 32 *m* ğonimicija urəcıldı hadıldı borıttap. Hadıtkın 4 *m* ğonimici. Adı hadıl ora hərkəwunduk?

3. Dasıptınma zokedawər, 6 urəcilwə sələməlwə awdannałwa zawucara. Upkat awdannał urğətin 42 *kg*. Asun urğən awdannałtkın?

Dasıptınma zokedawər, adıwa-wal sələməlwə awdannałwa zawucara, awdannałtkın urğən 6 *kg*. Upkat awdannał urğətin 42 *kg*. Adıwa sələməlwə awdannałwa zawucara, dasıptınma zokedawər?

4. Ğorottu, tatkittu 8-du komnatałdu 48 okoskal. Adı okoskal komnatałtkıdu?

Ğorottu tatkit komnatałdu 48 okoskal. Klasstıtkıdu 8 okoskal. Adı komnatał tatkittu?

5. Okoskalwa odawər, 24 steklolwa minərə, 6-talı steklol okoskatıtkıdu. Adı okoskal owzaŋal?

Kolhos taŋkıtun 6 urəcıl okoskal. Upkattu okoskaldu 24 steklol. Adı steklol okoskatıtkıdu?

6. Kolhostu 9 asal 90 ƚamasəldu hawanazara. Okıdu ƚamasəldu umukən asi hawanazaran?

Kolhostu 90 ƚamasəl. Asıtkın 9 ƚamasəldu hawanazaran. Okı hawamnil-asal kolhostu?

7. Dukuwundu 54 awdannał. Adılladu tarawə dukuwunma taŋzaŋa, tırğanıdu 6-talı awdannałtı taŋzana?

Dukuwundu 54 awdannał. Adıwa awdannałwa tırğanıdu taŋıwka, ƚuğullədu dukuwunma taŋdawi?

8. 48 calbar 6-du darasəldu baldıwkanmuka. Adı calbar darantıtkıdu bızaŋən?

48 calbar darasəltı baldıwkanmuka, 6-talı calbar darantıtkıdu. Adı darasəl ozaŋatın?

Umun saməlkicidu taɣudu kətəɣin, boricin tabulawun acindun.

1. Tatkit kooperatiwin 28 sələməl dukunkil həsirwətin unjəɣən, taduk 2-rə kətətməsəlwə dukunkilwa unijəɣən. Adi dukunkil unijəwɣəl?

$$\begin{array}{r} 28 \times 2 = 56 \\ \hline 20 \times 2 = 40 \quad 8 \times 2 = 16 \quad 40 + 16 = 56 \end{array}$$

2. Tirganidu asi zurdu masinaldu 58 m toɣawa ozaran. Asuna toɣaja ozaran nuɣan masinatikindu?

$$\begin{array}{r} 58 : 2 = 29 \\ \hline 40 : 2 = 20 \quad 18 : 2 = 9 \quad 20 + 9 = 29 \end{array}$$

3.	23×2	$26 : 2$	34×2	$58 : 2$	39×2
	14×2	$64 : 2$	49×2	$96 : 2$	46×2
	35×2	$52 : 2$	28×2	$74 : 2$	$78 : 2$
	47×2	$76 : 2$	37×2	$38 : 2$	$92 : 2$

4. Hawalkittu hawamnil 3 zugalɗiwurtin hawalzawkil, zugalɗiwuntikindu 27 hawamnil. Upkattuk hawamnilduk 38 hawamnil-asal. Oki hawamnil-bəjəl?

5. Tatkittu MOPR umunupkitkəndun 72 kuɣakar, ODN umunupkitkəndun 3-ra adikundimar. Oki kuɣakar ODN-du?

6.	13×3	$36 : 3$	17×3	$51 : 3$	18×3
	22×3	$96 : 3$	28×3	$48 : 3$	15×3
	14×3	$42 : 3$	19×3	$75 : 3$	$87 : 3$
	16×3	$45 : 3$	29×3	$57 : 3$	$78 : 3$

7.	$(19 \times 2) + (26 \times 2)$	$(84 : 2) + (68 : 2)$	$(24 \times 3) : 2$
	$(28 \times 2) + (17 \times 2)$	$(90 : 2) + (70 : 2)$	$(42 \times 2) : 3$
	$(29 \times 3) - (18 \times 3)$	$(54 : 3) + (84 : 3)$	$(32 \times 3) : 2$

8. Kolhostuk kooperatiwdula 4-mə təwucilwə tolgokilwa əməwrə. Tolgokitikindu 24 ulukicil hutakar bicətin. Adiwa ulukicilwə hutakarwə əməwrə?

9. Gorottula, ekskursijala, 33 bəjətkər, 27 asatkar surucətin. Kuŋakarwə 4-du gruppaldı bəritta, gorotwo icəwkəndəwər. Oki kuŋakar gruppaticindı?

10. 12×4 $52:4$ 14×4 $48:4$ 16×4 $68:4$
 23×4 $92:4$ 13×4 $72:4$ 18×4 $76:4$
 24×4 $96:4$ 15×4 $56:4$ 17×4 19×4

48			
24		24	
12	12	12	12

52			

56			

11. Igiraskəl ərgəcirə ruŋruonŋacila. Nuŋartin bələgəzitiŋ bəritkal ələkəs 48-ma kaltakatalzi, tādık ŋan asun oriwan kaltakatalzi bəritkal. Tugi-də bəritkal 52, 56.

Təzə: 4-du tugi bəritcəŋa biwki: ələkəs taŋuwa kaltakatalzi bəritmi, kaltakaticinma ŋan kaltakadu bəritciwka.

12. Tunŋall du Kitaj hawamnın zawottu 70-wə cas. hawalzaran, Japonija hawamnın 60-wə cas., Germanija hawamnın, 45-wa cas., mitŋi hawamnıt 35-wa cas. Taŋkal adija casila tirŋanidu hawalzaran hawamnıticin, tādık okal urəmkiciwunmə.

13. 12×5 $60:5$ 17×5 $80:5$ 15×5
 13×5 $65:5$ 18×5 $85:5$ $75:5$
 14×5 $70:5$ 19×5 $95:5$ $90:5$

14. Tatkittu 6 gruppall. Gruppaticin zokildiran, 12-təlzi ruv. budəwər dunnəŋmi ətəjətkicin zarin. Upkatwa 80-wə ruv. tawra. Asunzi ruv. bumuməcindıkwər kətətmər wə tawra?

15. 11×6 $72:6$ 14×7 $78:6$ 14×6
 13×7 $84:7$ 11×8 $96:6$ 13×4
 15×6 $96:8$ 16×6 $77:7$ $84:6$
 12×7 $91:7$ 12×8 $98:7$ $90:6$

72			

78			

96			

16. Igiraskəl ərgəcirə ruŋruonŋacila. Nuŋartin bələgəzitiŋ bəritkal 72-wə, 78-ma 6-du, taŋuwa 96-mə 8-du.

Təzəl: 6-du tugi boritcəgə biwki: ələkəs taquwa kaltakatalzi boritmi, haditikinma nən 3-du boriciwka. Huqtutmərit: taquwa 3-du boritmi, haditikinma kaltakatalzi boriciwka.

8-du tugi boritcəgə biwki: taquwa 4-du boritmi, haditikinma kaltakatalzi boriciwka.

$$\begin{array}{llll}
 17. & (16 \times 5) - (17 \times 4) & (52 : 4) + (85 : 5) & (60 : 4) \times 6 \\
 & (14 \times 7) - (16 \times 4) & (68 : 4) + (98 : 7) & (65 : 5) \times 7 \\
 & (15 \times 5) - (13 \times 4) & (65 : 5) + (88 : 8) & (84 : 6) \times 5 \\
 & (14 \times 6) - (18 \times 4) & (76 : 4) + (70 : 5) & (72 : 4) \times 5
 \end{array}$$

3ur saməlkicidu taqudu kətəgin, boricin.

1. Gruppadu 37 alaguwumnil. Alagumni alaguwumnitinkindu 2-təlzi dukuwurwa əməwrən. Adıwa dukuwurwa əməwrən alagumni?

2. Nəkcəkittuk kooperatiwdula 54 towaricilwa awsəlwa əməwuwkə. Awtomobildu 27-təlzi awsəlwa nəwkil. Adıra gənəktəzəgən awtomobil, ərilwə awsəlwa əməwdəwi?

$$\begin{array}{lllll}
 3. & 2 \times 23 & 24 : 12 & 2 \times 43 & 90 : 45 & 2 \times 18 \\
 & 2 \times 34 & 48 : 24 & 2 \times 36 & 74 : 37 & 2 \times 48 \\
 & 2 \times 17 & 32 : 16 & 2 \times 47 & 98 : 49 & 76 : 38 \\
 & 2 \times 29 & 54 : 27 & 2 \times 39 & 38 : 19 & 92 : 46
 \end{array}$$

4. Kooperatiwdu 86 kg imurən bisin. Umukənduk bockaduk 2 kg imurənmə unijərəktin, upkattu bockaldu 28-təlzi kg əmənmurə. Adı imurəcil bockal kooperatiwdu?

$$\begin{array}{lllll}
 5. & 3 \times 32 & 39 : 13 & 3 \times 28 & 54 : 18 & 3 \times 27 \\
 & 3 \times 14 & 75 : 25 & 3 \times 17 & 78 : 26 & 3 \times 19 \\
 & 3 \times 16 & 42 : 14 & 3 \times 29 & 51 : 17 & 57 : 19 \\
 & 3 \times 18 & 69 : 23 & 3 \times 17 & 72 : 24 & 87 : 29
 \end{array}$$

6. Tirganidu murisal guləkəndutin umukəndu murindu 4 kg ləlbukama niptə ələkiniwki. Ələkinzəgətində, əzəgətində 85 kg niptəl 19 murirdu?

7. Adılladu-wal macalə 68 kg siloswa (zəpiwzəgəlwə gij-təlwə) zəwrən. 17 kg siloswa buzənəl, nuğandun nən 12 kg

hugtulwə zəptiləlwə buwki. Asuna hugtulə zəptilələ nuga
zəwrən, tarilwa 68 kg siloswa zəwzənə?

8. 4×13 48:12 4×14 96:24 4×16 68:17
 4×22 52:13 4×24 60:15 4×17 76:19
 4×23 92:23 4×25 56:14 4×19 72:18

9. Kolhostu 75 bəjəl—irumnil. Nadalladu 15 irumnil
molakittuk bira zapkalan 17-ra ɣənəktəcətin. Adira ɣənəktəcətin
upkat irumnil nadalladu?

10. 5×14 60:12 5×17 95:19
 5×12 75:15 5×19 80:16
 5×15 65:13 5×18 90:18
 5×13 70:14 5×16 85:17
11. 6×13 96:16 7×12 98:14
 6×14 78:13 7×13 96:12
 6×16 84:14 8×12 91:13
12. $(4 \times 15) - (3 \times 19)$ $(5 \times 18) - (48:16)$ $(7 \times 12):14$
 $(7 \times 14) - (3 \times 16)$ $(6 \times 15) - (56:14)$ $(3 \times 16):12$
 $(5 \times 17) - (4 \times 12)$ $(5 \times 16) - (72:18)$ $(6 \times 15):18$
13. $(4 \times 18):36$ $(90:18) \times 13$ $(54:18) \times 24$
 $(6 \times 14):12$ $(75:15) \times 14$ $(42:21) \times 45$
 $(5 \times 18):45$ $(84:28) \times 25$ $(48:16) \times 18$

Boricin bələgəzin urəmkin.

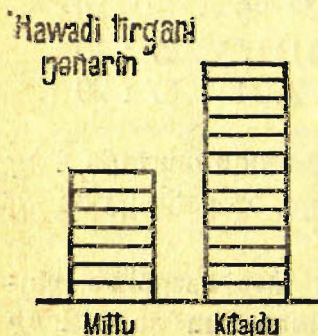
1. Urəmkiwundu ulgəntikin 1 caswə icəwkəniwki. Adira
Kitajdu hawadi tirgani mitɣiduk ɣonimdimar? 2-rə ɣonim-
dimar, ər tarit 7 14-du zurə biwki.

Tagiwka tugi: $14:7=2$.

Adira mittu hawadi tirgani kitaj-
duk urumdimər? 2-rə urumdimər, ər
tarit 7 14-du zurə biwki.

Tagiwka tugi: $14:7=2$.

Təzə. Zur hangusal: „adira umukə

taɣu geduk kətətmər?“ tɔduk „adira umukən taɣu geduk adikundimar?“ boricin bələgəzin owkil.

2. Tigarinɣa kolhostu 27 zul bicətin. Ər anɣanidu 54 zul ocal. Adira kətətmər ocan zul taɣutin kolhostu?

3. Ollomotcoridu umunupkittu umukən asi tirganidu 24 kg olloiwɔ əkizəcən. Asal mət̄wər gukcanzarilzi gərbiwrə. Təli tirganidu umukən asi 48 kg ollolwo əkillən. Adira kətətmərwə ollolwo əkillən asi tikiŋ?

4. Torgala ozaridu fabrikadu 3-du masinaldu umukən asi hawalzaran. Tirganidu masinatikiŋ 30-təlzi *m* torgawə ozaran. Ucələptidu ɣələdidu hawaliwundu tirganidu 5 *m* torga owzaɣal bicətin. Adira ucələptiduk hawaliwunduk kətətmərwə hawaliwkɪ fabrikadi masina tikiŋ?

5. Silkiwari masina 1 castu 48 kg tətigəlwə silkiwə. Silkimni ɣələlziwi 10 casildu ələ 30 kg tətigəwə silkiwki. Adira himatməri t silkiwki masina ɣələlduk?

6. Igiraskəl zurə ɣuɣnəlwə, umukənmə 8 *sm*, gewa 2 *sm*. Adira ɣonimdimar umukən geduk? Adira urumdimər umukən geduk?

7. Adira 45 15-duk kətətmər? Asunzi 45 15-duk kətətmər?

8. Adira 14 56-duk adikundimar? Asunzi 14 56-duk adikundimar?

9. Adira 12 60-duk adikundimar? Asunzi 12 60-duk adikundimar?

Ələkəsipti ɣamazi taɣulin.

1. Awadilzi məɣurzi 20 kop. tamawzaɣal? tɔduk 50 kop., 80 kop., 30 kop., 60 kop., 90 kop., 40 kop., 70 kop., 1 rub.?

2. Awadilzi məɣurzi 32 kop. tamawzaɣal? tɔduk 65 kop., 48 kop., 96 kop., 45 kop., 72 kop., 75 kop., 64 kop.?

3. Gakal 2-təlzi 2 kopejkacilwa, 3 kopejkacilwa, 10 kopejkacilwa, 20 kopejkacilwa məɣurwə. On tamawzaɣal ərilzi məɣurzi 40-wə kop.? 47-ma kop.? 42-wə kop.? 43-ma kop.? 58-ma kop.? 56-mə kop.? 65-wa kop.?

4. Gakal 3-təlzi 1 kopejkacilwa, 2 kopejkacilwa, 10 kopejkacilwa, 15 kopejkacilwa məɣurwə. On tamawzaɣal ərilzi məɣurzi 27-ma kop.? 48-ma kop.? 59-mə kop.? 65-wa kop.? 77-ma kop.?

5. Dukukal upkatwa taɣulwa, hargulwə taɣulwa boritcaɣalwə:

	22	35	57	74	30	50	21	48
	26	38	58	85	32	51	46	56
	40	52	60	72	81	96	69	87
	45	54	64	75	84	90	24	100
6.	$24=2 \times x$	$32=2 \times x$	$40=2 \times x$	$45=3 \times x$				
	$24=3 \times x$	$32=4 \times x$	$40=4 \times x$	$45=5 \times x$				
	$24=4 \times x$	$32=8 \times x$	$40=5 \times x$	$45=9 \times x$				
7.	$56=2 \times x$	$64=2 \times x$	$70=2 \times x$	$30=2 \times x$				
	$56=4 \times x$	$64=4 \times x$	$70=5 \times x$	$30=3 \times x$				
	$56=7 \times x$	$64=8 \times x$	$70=7 \times x$	$30=5 \times x$				
8.	$48=2 \times x$	$36=2 \times x$	$80=2 \times x$	$84=2 \times x$				
	$48=3 \times x$	$36=3 \times x$	$80=4 \times x$	$84=3 \times x$				
	$48=4 \times x$	$36=4 \times x$	$80=5 \times x$	$84=6 \times x$				
	$48=6 \times x$	$36=6 \times x$	$80=8 \times x$	$84=7 \times x$				
9.	$60=2 \times x$	$72=2 \times x$	$90=2 \times x$	$96=2 \times x$				
	$60=3 \times x$	$72=3 \times x$	$90=3 \times x$	$96=3 \times x$				
	$60=4 \times x$	$72=4 \times x$	$90=5 \times x$	$96=4 \times x$				
	$60=5 \times x$	$72=6 \times x$	$90=6 \times x$	$96=6 \times x$				
	$60=6 \times x$	$72=8 \times x$	$90=9 \times x$	$96=8 \times x$				

Hərəkəci boricin.

1. Sələməwə ciwawa 26 *m* ɣonimiciwa minəṛə, hadin ɣonimin 8 *m* oran. Adi ərgəcir misiktəl ora?

2. Suksillal toritin tamanin 9 rub. Adiwa suksillal torilwatın gazaɣal 62-du rub.?

3. 25-wa dukuwurwa 8 alaguwumnildu urəcit boriciwka. Adiwa dukuwurwa gazaɣan alaguwumnitikin? Adi dukuwur əmənmuzaɣətin?

4. 38 ɳaɣtalwa 6 asaldu boritta. Adiwa gacan asitikin?

5.	$5 \times 6 + 2$	40:5	35:5	32:8	24:6
	32 : 5	43:5	36:5	37:8	28:6
	$5 \times 6 + 4$	47:5	27:4	56:9	38:7
	34 : 5	48:5	25:4	74:8	61:9

6. 23:3 35:4 37:5 40:6 46:7 35:8 48:9
 28:3 38:4 42:5 45:6 50:7 47:8 56:9
 25:4 27:5 33:6 24:7 54:7 55:8 67:9
 30:4 32:5 38:6 53:7 58:7 62:8 74:9

7. 50 *m* oldoksolduk ostolilwa ora. Ostoltikindu 4-təlzi *m* oldoksolwo zawucara. Adiwa ostolilwa ora? Adi *m* oldoksol əmənmurə?

8. 95 patrosalwa 3-du awsakardu urəcit nəwkə. Adi patrosal awsakatikindu ozağatin? Adi patrosal əmənmuzağətin?

9. Macaləl zaritin kolhostu guləkərwə ozara. Guləkətikin 24 macaləl zaritin. Adija ərgəcirə guləkərə owka 86 macaləl zaritin?

10. Bidonildu 85 *l* ukumniwə uŋkuwkə. Umukənmə bi-donmo 26 *l* dotawkil. Adi docil bidonil ozağatin? Asun ukumni əmənmuzağətin?

11. 47:2 56:3 62:3 84:5 92:7
 38:3 82:4 74:6 80:7 85:6
 55:4 57:5 87:5 89:8 97:8
 62:4 71:6 92:7 96:5 100:9

12. 75:36 66:32 58:26 77:14 68:15
 56:17 40:13 60:14 79:19 87:21
 75:24 87:28 75:17 63:12 89:16
 77:25 96:46 83:27 76:18 98:23

13. 53:12 64:13 95:13 75:12 87:17
 97:17 92:15 89:14 70:16 98:12
 68:11 87:12 76:12 80:15 99:14
 75:12 84:15 97:18 90:13 100:19

ALAGUNAWAR ICULININ.

1. Adira 84 28-duk kətətmər? Asunzi 84 28-duk kətətmər?

2. Adira 19 76-duk adikundimar? Asunzi 19 76-duk adikundimar?

3. Tatkittu ilandu gruppaldı 95 alaguwzaril. Zurwə alaguwumnilwa gela tatkitula uŋnə. Təli upkattu gruppaldı kuŋakar urəcil ora. Oki kuŋakar gruppatikindu?

Nonowkol, tañiwkal ələkəsiptidu ƚamazidu huñtuməlcət odawi zarin.

1. Umukəndu awsadu 37 *kg* ƚaƚal, gedu 7-zi *kg* kətətmər. Alaguwumnitikindu 3-talzi *kg* burə. Oki alaguwumnil ƚaƚalwa gara?

2. 10 *m* torga bicətin. Nuğarduktin 2 *m* 4 *dm*, taduƚ ƚan 3 *m* 2 *dm* misinə. Asun torga əmənmurən? Nuğarduktin 4 *m* 3 *dm*, taduƚ ƚan 4 *m* 2 *dm* misinə.

Asun torga əmənmurən tikiƚ?

3. Kooperatiwdula 3 oƚkocoldu 84 burdukcila hutakarə əməwrə, oƚkocotikindu hutakar urəcil bicətin. 2-duƚ oƚkocol-duƚ hutakarə suruwrə.

Adiwa hutakarwə suruwrə?

4. Torgaja ozaridu fabrikadu 24 hawamnil-asal hawalzara; getikin 3-du masinaldu umnət hawalzaran. Gil umnət 4-du masinaldu hawalilla. Hawalkittu 100 masinal upkat. Oki hawamnil-asal 4-du masinaldu hawalilcal?

5. Germanijadu hawamni tirganidu 9-mə cas. hawalzaran. Mittu hawamni tirganidu 7-ma cas. hawalzaran. Adit casilzi kətətmərwə hawalzaran hawamni begadu Germanijadu? Begadu 25 hawadil tirganil biwkil.

6. Məğurwə ozokittu nəwcəl 24 rub. anğanili 2-wə rub. hələkəwə buwkil. Hawamni ozozoridu dukuwundu (sberknizkadu) 84-mə rub. nəcən. Asun məğur ozarətin nuğandun anğanili?

7. Hawalkittu 72 hawamnil zajeƚdu dukuwcatin. Əril upkat hawamnil kaltakatin emətjə əcən gara (dawdira), ƚuğitin 100-talzi rub. gara, gil 50-təlzi rub. gara. Oki hawamnil 50-təlzi rub. gara?

8. Nuliwur 6-duƚ awsakarduktin əwiwunə—traktorja ozağa. Adi ərgəcir əwiwur 56 awsakarduk owzağal? Adi awsakar əmənmuzağətini? Adi ərgəcir əwiwur 50 awsakarduk owzağal? Adi awsakar əmənmuzağətini?

9. Sport untalin tamantin 7 rub. Adi untal torilwatin 45-du rub. gazağal?

10. Tağkal tamasalwa ər tağiwundu, asun oriwatin dukukal.

TAJIWUN.

..... tatkittu butcē.

Towaril gərsiltin:	Adi	Umukən tamanin		Upkat tamanin	
		Rub.	Kop.	Rub.	Kop.
1. Tugəskil	2	11	25		
2. Suksillal	3	12	15		
3. Awur	5	5	25		
Upkacil tamantin . . .					

11. Moskwadu otki ijinipcutkudu tirganidun 5° ijin bicən. Girawundu nəjumkundigu temperatura 27° ijin bicən. Asunzi otki ijinipcutku tirganin temperaturan girawun ijinipcutku tirganin temperaturadukin ugitmər?

5° taŋkal: 5 gradusil; 27° taŋkal: 27 gradusil.

12. Zuga Moskwadu həkupcutkuldu tirganildu dilacadu 38° biwkil, haŋandu 29° biwkil. Adi gradusil dilacadu temperatura haŋandu temperatura sigdiləldutin?

13. Komnatadu temperatura 14°. Zuga tulilə temperatura 24°-zi ugitmər. Awadi temperatura tulilə zuga?

14. $(12 \times 4) : 4$ $(24 \times 4) : 2$ $(32 : 2) \times 4$ $(52 : 4) \times 2$
 $(22 \times 4) : 2$ $(25 \times 4) : 2$ $(36 : 2) \times 4$ $(60 : 4) \times 2$
 $(24 \times 3) : 3$ $(18 \times 4) : 2$ $(38 : 2) \times 4$ $(92 : 4) \times 2$
 $(25 \times 3) : 3$ $(16 \times 4) : 2$ $(46 : 2) \times 4$ $(56 : 4) \times 2$

15. $(12 \times 6) : 6$ $(96 : 6) \times 6$ $(12 \times 8) : 8$ $(81 : 9) \times 3$
 $(12 \times 6) : 3$ $(96 : 6) \times 3$ $(12 \times 8) : 2$ $(99 : 3) : 3$
 $(14 \times 6) : 6$ $(84 : 6) \times 6$ $(96 : 8) \times 4$ $(11 \times 3) \times 3$
 $(14 \times 6) : 2$ $(84 : 6) \times 2$ $(96 : 4) : 2$ $(14 \times 7) : 7$

16. $18 + (36 : 3)$ $(72 : 24) + (24 \times 3)$ $72 - (72 : 3)$
 $14 + (48 : 3)$ $(60 : 15) + (15 \times 4)$ $75 - (75 : 3)$
 $12 + (54 : 3)$ $(42 : 14) + (14 \times 3)$ $81 - (81 : 3)$
 $11 + (57 : 3)$ $(45 : 15) + (15 \times 3)$ $84 - (84 : 3)$

17. Dukukal dukuwunduwi nonowkotikin bisilwətin. Bisitkindun hanŋunma bakakal. Taŋkal nonowkolwo.

1) Ilakitwa namaliwkandawər, 8 molwa gawka. Tatkittu 7 ilakicil.

2) 5-duk kg kartofelilduk 1 kg kartofelma burduk owuwki. Hutakandu 35 kg kartofelil.

3) 8-duli m torgali 24-mə rub. tamacatin.

4) Iləlwə ɣənəwzəridu poezttu 12 iruwur, towarilwa ɣənəwzəridu poezttu 4-rə kətətmər.

5) Koɣnowkowun tamanin 30 kop., dəwəksə tamanin 6-rə adikundimar.

6) Masina castu 20 molwa ogowki, vəjə ələ 4 molwa ogowki.

18. Gedu nonowkodu tupakalikla taɣulwa dukukal. Hawadi komnata zarin kamnuna, tadék 4-mə diramila bumagala gawka. Kamnun tamanin . . . kop, diram bumaga awdannan tamanin . . . kop. Bakakal hanɣunma, taɣkal nonowkowo.

ƏLƏKƏSIPTI TISICA.

3aldu, tadék dukuwundu numeracija.

1. Okallu 10 metriciwa bumagamawa usiwə. Klassun oldondun nuḡanman lambarakəllu. Metritikinman decimetrildu, decimetritikinman santimetrildu boritkallu. Metritikin mudandun tipkəkəllu lokoptikaciwa tipkəwunmə.

2. Icəwkəkəl usidu 2 ƚamazilwa, 3 ƚamazilwa, tugi-də caski 10 ƚamazildula.

3. **10 ƚamazil 1 tısicadu biwkil.** Adi santimetril 10 metricidu bumagamadu usidu?

4. Icəwkəkəl bumagamadu usidu: 2 ƚamazil 3 zar; 4 ƚamazil 5 zar 6 umur; 3 ƚamazil 7 zar; 3 ƚamazil 7 umur; 8 ƚamazil 4 zar 9 umur.

5. Icəwkəkəl, tadék gərbikəl amarguwa taḡuwa 2 ƚamazil zuldutin; 3 ƚamazil zuldutin; 4 ƚamazil zuldutin, tugi-də caski tısicala.

6. Icəwkəkəl bumagamadu usidu taḡulwa: ilan ƚamazil tunḡazar; nuḡun ƚamazil zapkun; zur ƚamazil digin-zar ilan; tunḡa ƚamazil zan-zur; zapkun ƚamazil zur-zar.

7. Adi ƚamazil 1 tısicadu? Adi zar 1 namazidu? Adi zar 1 tısicadu?

8. Okal ərgəcinə tabulawuna. Ugidədu dukukal: umur, zar, ƚamazil, tısical. Tadék igiraskəl bumagadu 10 kopejkaciwa məḡunmə, miskəl bumagaduk 30-wə ərgəcirwə toḡollolwo.

Tisc.	Namaz.	Zar.	Umur

9. Nəkəl ər tabulawundu: 3 umurwə; 3 zarwə; 3 ƚamazilwa. Nəkəl ər tabulawundu: 5 umurwə; 5 zarwə; 5 ƚamazilwa.

10. Nəkəl ər tabulawundu, tadék dukukal dukuwunduwi taḡuwa, nuḡandun 7 ƚamazil 4 zar 6 umur bidətin.

Umur anğıdadu ələkəsıptıl dukuwuwkil, zar nuğarğıdu-
tın zəğınguldu oldordutin dukuwuwkil, ƚamazıl zarduk
zəğıngutmərit dukuwuwkil.

11. Nəkal ər tabulawundu, tadék dukukal 1 ƚamaziwa. Tisi-
cawa ƚamazıl zəğıngıdədun dukuwkil. Tağudu umur-gu, zar-
gu, ƚamazıl-gu acir bisiktin, nuğariklatin nulwə duku-
wkil.

12. Nəkal ər tabulawundu, tadék dukukal ərılwə tağulwa:
5 ƚamazıl 6 zar 3 umur; 7 ƚamazıl 8 zar; 7 ƚamazıl 8 umur;
4 ƚamazıl 8 zar 5 umur.

13. Nəkal ər tabulawundu, tadék dukukal tağulwa: zur ƚa-
mazıl nadan-zar; ilan ƚamazıl digin-zar; zapkun ƚamazıl digin;
zur ƚamazıl digin-zar nadan; nadan ƚamazıl zan-zur; nuğun
ƚamazıl zan-zapkun.

14. Adi ƚamazıl, zar, tadék umur tağuldu: 856, 185, 244,
914, 120, 270, 740, 305, 607, 409, 200, 300, 500, 800, 1000?

15. Adi kopejkal biwkil: 3-du rub. 7-du zan kopejkacildu
məğurdu? 7-du rub. 8-du kop.? 7-du rub. 2 zan kopejkacildu
məğurdu 5-du kop.?

16. Adi rublil 400-du kop.? 800-du kop.? Adi rublil, tadék
kopejkal 305-du kop.? 470-du kop.? 585-du kop.?

17.	200+100	600+100	1000—100	600—100
	300+100	700+100	900—100	500—100
	400+100	800+100	800—100	400—100
	500+100	900+100	700—100	300—100

18.	300+200	600—300	300+400	300—200
	200+400	500—200	200+600	700—500
	300+500	800—600	500+200	400—300
	400+600	1000—500	400+300	900—700

19.	200+40	420—20	300+60	280—80
	300+50	340—40	800+30	570—70
	600+70	780—80	900+80	850—50
	500+60	630—30	700+90	960—60

20.	300+5	540 + 9	407 — 7	354—4
	400+7	670 + 6	506—6	648—8
	800+4	280 + 3	209—9	932—2
	900+8	730 + 2	705—5	823—3
21.	200+45	800 + 73	562—62	657—57
	300+28	700 + 39	483—83	876—76
	400+56	900 + 84	236—36	965—65
	500+62	600 + 91	342—42	794—94

URGĀMKĀKIT.

1. 1 kilogrammu 1000 grammil biwkil.

Grammidil urgāmkāṅkil ārgācīr biwkil: 1 g, 2 g, 2 g, 5 g, 10 g, 20 g, 20 g, 50 g, 100 g, 200 g, 200 g, 500 g.

Turān gramm urumkunzi dukuwuwki: g.

Awadila urgāmkāṅkilā gawka, odatin: 7 g? 13 g? 17 g? 38 g? 45 g? 328 g? 714 g? 830 g? 960 g?

2. Urgāmkāwundu ārilwā urgāmkāṅkilwā nārā: 500 g, 200 g, 100 g. Asun urgātin upkacitin āril urgāmkāṅkil?

3. Asun urgāmkāzāṅṅātin āril urgāmkāṅkil umukāndu: 200 g, taduk 50 g? 100 g, 20 g, taduk 5 g? 500 g, 50 g, 20 g, taduk 2 g?

4. 1 kopejkaci māṅun urgān 1 g; 2 kopejkaci—2 g; 3 kopejkaci—3 g; 5 kopejkaci—5 g. Tunṅa-zar kopejkaci māṅun urgān 10 g, rubl urgān—20 g.

On urgāmkāwzāṅṅāl ārilzi māṅurzi 45 g? 56 g? 63 g? 78 g? 89 g? 94 g?

5. Urgāmkākāl 8 g saharwa; 10 g turukāwā.

6. Urgāmkākāl 1 l mujā, 1 l iṅaja, 1 l huwusamnala.

7. Bakakāl anṅalwā-gu, idāḡalwā-gu, urgātin 200 g, 400 g, 500 g bidān. Urgāmkākāl ārilwā idāḡalwā.

8. 1 tonnadu 1000 kilogrammil biwkil. Hāḡdi, aja āḡus urgān 500 kg. Oki ārgācīr āḡusil 1-du t?

Turān tonna urumkunzi dukuwuwki: t.

9. 6 towaricil iruwur 100-wa t tāwuwzāṅṅāl. Awadiwa tāwuwā 36 iruwuci poeṅt iruzawki?

Hawun, halgæn.

I.

1. Tatkit taŋkittun 125 dukuwur. Kuŋakar 7 dukuwurwa æmæwræ, tæduk nan 9 dukuwurwa gara, taŋdawær. Adi dukuwur taŋkittu tikiŋ?

2. Kooperatiw tirganidu 113-du rub. toŋgaja, 40-du rub. burdukja, 30-du rub. saharja unijæræn. Adidu rub. upkattu unijæræn kooperatiw tirganidu?

3. Anŋanidu kolhogin 285 hawadilwa tirganilwa hawalcan; hutæn 9-zi hawadilzi tirganilzi amindukwi adikundimarwa hawalcan; æninin hutædukwi 20-zi hawadilzi tirganilzi adikundimarwa hawalcan. Adija hawadila tirganila hawalcan æninin?

4.	123+5	428+4	298—3	224—8
	142+6	356+8	287—6	554—9
	323+7	305+9	470—5	811—7
	248+2	407+5	260—8	512—6

5.	340+50	112+50	580—30	748—20
	750+20	375+20	470—50	561—40
	306+40	237+40	724—20	892—70
	403+60	456+30	436—30	749—20

6. Kolhostu 105 bæjæl, 68 asal. Nuŋarduktin ælæ 9 ilæl alba-wkil pæktiruzæmi. Oki ilæl pæktirulæsæl?

7. Kolhostu 187 ilæl. Nuŋarduktin 25 bæjæl, 38 asal alba-zaril hawalzæmi. Oki hawallasæl ilæl kolhostu?

8.	420+48	206+48	432—12	522—16
	230+27	407+69	245—25	273—67
	307+23	144+35	350—47	468—46
	508+42	268+31	980—78	789—54

9.	128+32	137+28	170—37	262—35
	245+35	256+39	280—58	173—48
	137+43	368+16	160—45	254—26
	456+24	249+45	450—34	481—67

10. Gorottu hægdidu gulædu 899 ilæl bizæwkil. Nuŋarduktin 338 bæjæl, 345 asal, gil kuŋakar. Oki kuŋakar ær gulædu?

11. Ilan gorottil pioneril multaltin 359 dukuwurwa kolhos zarin tawra. Ələkəsipti multa 126 dukuwurwa tawran, ge 14-zi dukuwurzi adikundimarwa. Adiwa dukuwurwa tawran ilitin multa?

12. Sirulasa bəjumətcəril brigadatin 428 motilwa wacan, nəlkə nuğan 16-zi motilzi kətətmərwə wacan. Okiwa motilwa brigada wacan upkatwa?

13.	$714 + 134$	$465 + 228$	$868 - 325$	$672 - 237$
	$848 + 121$	$349 + 526$	$757 - 423$	$583 - 256$
	$627 + 233$	$837 + 154$	$580 - 257$	$891 - 365$
	$375 + 215$	$258 + 734$	$670 - 342$	$764 - 448$

14.	$605 + 102$	$108 + 107$	$508 - 204$	$618 - 209$
	$504 + 302$	$206 + 109$	$609 - 305$	$412 - 306$
	$206 + 104$	$308 + 206$	$710 - 503$	$315 - 108$
	$305 + 205$	$405 + 308$	$610 - 307$	$416 - 207$

15.	$615 + x = 737$	$559 - x = 227$	$x - 245 = 102$
	$327 + x = 563$	$770 - x = 362$	$x - 358 = 309$
	$535 + x = 876$	$672 - x = 464$	$x - 445 = 237$

II.

1. Kolhostu gukcənzəril bəjumətcəril brigadatin tugə 320-wə rub. premijawa gacan, nəlkə nuğan 60-zi rub. kətətmərwə gacan. Adiwa rub. gacan brigada upkatwan?

2. Kooperatiwdula 192-wə m suknəwə əməwrə, tədük 8-zi m kətətmərwə torgawə. Adiwa m upkatwa kooperatiwdula əməwrə?

3. Molwa huzaridu zawottu 200 hawamnil-bəjəl; hawamnil-asal tarildük 7-zi adikundimasal. Oki hawamnil upkat?

4.	$260 + 40$	$840 + 60$	$500 - 20$	$200 - 70$
	$350 + 50$	$520 + 80$	$400 - 40$	$800 - 30$
	$480 + 20$	$610 + 90$	$700 - 60$	$900 - 50$
	$770 + 30$	$930 + 70$	$1000 - 80$	$300 - 90$

5.	$150 + 50$	$120 + 80$	$200 - 60$	$300 - 70$
	$250 + 150$	$120 + 180$	$300 - 160$	$400 - 170$
	$350 + 250$	$320 + 280$	$700 - 360$	$600 - 270$

6.	96+4	97+3	700-5	500-6
	196+4	297+3	300-4	800-2
	293+7	492+8	600-7	1000-9
	395+5	691+9	400-8	900-3
7.	225+75	400-27	406+94	300-92
	538+62	600-35	307+93	500-97
	764+36	500-54	904+96	800-96
	643+57	700-68	801+99	900-98

8. Umukān brigada 287 ulukilwə warən, ge 74-zi ulukilzi adikundimarwa. Okiwa ulukilwə warə zur brigadal?

9. Ilan kolhozil teru zulādu 600-wa rub. tamanmacinma tamara. Umukān 225-wa rub., ge 230-wə rub. tamaran. Adija rublila tamaran ilitin kolhos?

10.	325 + 75	284 + 16	300 - 27	400 - 48
	325 + 175	384 + 116	300 - 127	400 - 148
	425 + 275	484 + 216	400 - 227	500 - 248
	525 + 375	584 + 416	600 - 327	700 - 448
11.	208 + 92	393 + 107	800 - 93	900 - 602
	208 + 192	293 + 207	800 - 193	500 - 204
	209 + 291	495 + 305	600 - 298	400 - 105
	604 + 296	596 + 204	700 - 199	600 - 101
12.	146 + x = 300	x + 247 = 400	x - 482 = 518	
	367 + x = 500	x + 429 = 600	x - 375 = 625	
	282 + x = 600	x + 354 = 700	x - 453 = 447	
	431 + x = 700	x + 565 = 800	x - 341 = 559	

III.

1. Brigadadu 3 bəjəl əməgirwə (locokolwo) ozara. Bəjə-tikin 32-talzi əməgirwə oran. Ge brigada ələkəsıptiduk 8-zi əməgirzi kətətmərwə oran. Adija əməgirə oran ge brigada?

2. Kolhostu zur nəkcəkicil. Umukāndu nəkcəkittu 104 t ollol, gedu 8-zi t adikundimar. Adi ollol zurdu nəkcəkicildu?

3. Tirganidu tatkit kooperatiwin 30-wə dukunkilwa 3-talzi kop., 10 təşiqkilwə 5-talzi kop. unijərən. Asunma məgurwə upkatwan garan kooperatiw?

4. Tigarınga ajitkit zarin 220-du rub. hullalwa, 90-du rub. tirulwa, taduk 3-ma ostolilwa 17-talzi rub. 25-talzi kop. gara. Asuna tamacatin upkattuli?

5. Tigarınga rajondu 40 kuğakarwə irgitkicil bicätin. Ər anğanidu 108 ora. Adıwa omaktalwa kuğakarwə irgitkicilwa nicätin ər anğanidu?

6.	96+8	102—8	395+7	204—6
	196+8	202—8	294+9	305—8
	97+9	402—8	498+6	403—5
	297+9	502—8	599+5	901—2

7.	90+20	390+30	140—50	420—30
	190+20	470+50	740—50	540—80
	80+40	560+80	120—70	610—60
	280+40	640+90	520—70	760—90

8.	80+30	270+260	120—30	430—180
	180+30	140+390	220—130	520—260
	380+230	560+170	420—230	610—470
	480+330	480+350	820—330	740—390

9. Pəktirəwurduli 150-wə rub. tamacatin, patrosalduli 82-zi rub. adikundimarwa. Adija ruvlila tamacatin upkattuli?

10. Tatkittu 375 alaguwzaril. Nuğarduktin 38 bəjətkər, 49 asatkar əcəl pioneril bisi. Oki aluguwzaril pioneril?

11.	460+45	403—23	80+35	114—24
	370+35	705—45	180+35	314—24
	180+34	125—55	380+87	364—74
	190+42	129—69	480+87	423—63

12.	84+23	108—35	86+29	113—38
	184+23	408—35	386+29	213—38
	76+34	110—24	73+45	119—46
	276+34	510—24	373+45	419—46

13.	78+42	120—37	167+75	142—84
	278+42	230—48	274+88	251—79
	367+53	350—64	385+49	324—68
	454+66	540—73	456+97	633—57

14. Sowhostu 724 sirul bicətin. Ulləwə təliməcindu sowhos gosudarstwodu 197-ma bürən. Awdu ədən adıŋzara, tala 289 -mə sirukarwə tinə. Oki sirul sowhostu tikin?

15. Digindu kolhozildu 456 iləl, nuŋarduktin 204 əcəl hawal-lasəl bisi. Ulumikittu 197 iləl ulumizərə. Oki kolhogir gildu hawaldu hawalzara?

16.	$84 + 26$	$168 + 139$	$130 - 63$	$802 - 364$
	$184 + 126$	$286 + 218$	$430 - 263$	$906 - 487$
	$284 + 228$	$357 + 267$	$832 - 465$	$745 - 368$
	$584 + 328$	$465 + 356$	$932 - 365$	$623 - 456$

17. Anŋanıdu 365 tirganil. 218 tirganildu bira əwki doŋo-tozoro. Adillawa bira doŋotoco biwki?

18. Sowhos oran 3-ma ororor kurelwatin, „koral“ gərbičilwə, 1000 orordu. Umukəndu 275 oror, gedu 175 ororzi kətətmər. Oki oror ilidu kuredutın?

19.	$289 + x = 476$	$x + 276 = 421$	$741 - x = 356$
	$187 + x = 345$	$x + 396 = 565$	$622 - x = 274$
	$468 + x = 624$	$x + 453 = 739$	$834 - x = 458$
	$372 + x = 738$	$x + 561 = 875$	$963 - x = 577$

20.	$x - 367 = 275$	$177 + x = 251$	$x + 115 = 398$
	$x - 254 = 466$	$234 + x = 512$	$x + 286 = 429$
	$x - 463 = 389$	$327 + x = 719$	$x + 338 = 566$

Hawun, halgən taŋıŋki vələgəzin.

1. Hawkəl taŋıŋkit:

124	251	215	118	145
112	114	362	204	207
+ 130	+ 203	+ 211	+ 128	+ 119
223	122	103	105	236

2. Halgəkəl taŋıŋkit:

268	367	584	472	753
- 124	- 223	- 154	- 223	- 325

3. Halgəkəl tañıqkit:

456	362	574	673	925
— 148	— 157	— 168	— 269	— 617

4. Hawkəl tañıqkit:

151	223	112	254	178
252	182	293	328	286
+ 174	+ 160	+ 131	+ 173	+ 199
232	344	170	139	188

5. Halgəkəl tañıqkit:

234	456	372	456	545
— 138	— 259	— 178	— 182	— 294

6. Halgəkəl tañıqkit:

321	642	751	864	972
— 132	— 353	— 486	— 586	— 687

7. Halgəkəl tañıqkit:

450	809	500	960	1000
— 217	— 530	— 185	— 674	— 428

Gərbicilə tañula hadildutin hərəkəltəwkəntin, taduk huñtuñintin.

1. 1 rub.=100 kop. Kopejkalzi tañkal:

1 rub. 36 kop.	2 rub. 30 kop.	4 rub. 3 kop.	5 rub.
2 rub. 65 kop.	3 rub. 80 kop.	5 rub. 8 kop.	7 rub.
7 rub. 28 kop.	4 rub. 60 kop.	6 rub. 5 kop.	9 rub.
9 rub. 46 kop.	8 rub. 20 kop.	7 rub. 2 kop.	3 rub.

Dukuzakal asun oriwan tugi: 2 rub. 65 kop.=265 kop.

2. Huñtuñzəkəl rublilzi:

128 kop.	260 kop.	308 kop.	600 kop.
456 kop.	370 kop.	506 kop.	800 kop.
945 kop.	870 kop.	704 kop.	400 kop.

Dukuzakal asun oriwan tugi: 128 kop.=1 rub. 28 kop.

3. 1 m=100 sm. Taqkal santimetrilzi:

3 m 27 sm	1 m 50 sm	2 m 6 sm	5 m
5 m 65 sm	4 m 70 sm	3 m 9 sm	6 m
4 m 38 sm	2 m 80 sm	4 m 5 sm	7 m
6 m 46 sm	3 m 60 sm	5 m 8 sm	9 m

Dukuzakal asun oriwan tugi: 5 m 65 sm=565 sm.

4. Huqtuqzakal metrlizi:

428 sm	350 sm	307 sm	200 sm
675 sm	490 sm	509 sm	300 sm
843 sm	620 sm	206 sm	700 sm
754 sm	560 sm	408 sm	800 sm

Dukuzakal asun oriwan tugi: 675 sm=6 m 75 sm.

Gərbicil taqul hawuntin, halgəntin.

1. Halkacan tamanin 2 rub. 85 kop., sukəcən tamanin 1-zi rub. 20-zi kop. kətətmər. Asun halkacan sukəcənnun tamanin?

2. 2-duli cajnıkduli, taduk kalanduli 9-mə rub. 10-mə kop. tamacatin. Kalan tamanin 1 rub. 96 kop. Asun tamanin cajnıq?

3. 2 r. 60 k.+80 k.	3 r. 90 k.+2 r. 50 k.
3 r. 70 k.+60 k.	2 r. 70 k.+3 r. 80 k.
7 r. 47 k.+86 k.	3 r. 68 k.+5 r. 97 k.
6 r. 58 k.+79 k.	4 r. 56 k.+2 r. 89 k.

4. 3 r. 30 k.—50 k.	7 r. 40 k.—3 r. 60 k.
4 r. 20 k.—70 k.	9 r. 10 k.—8 r. 40 k.
5 r. 35 k.—67 k.	6 r. 35 k.—1 r. 86 k.
3 r. 44 k.—89 k.	9 r. 62 k.—4 r. 79 k.

5. Oldoksowo, 4 m 25 sm qonimiciwa, 3-du hadildu hura. Umukən hadin qonimin 1 m 45 sm, ge qonimin 1 m 95 sm. Asun qonimin ilitin hadin?

6. Umukəndu sukənə misiktədun 7 m 75 sm. Əllunmə odawər, 2 ərgəcirə misiktələ gara. Nuqarduktin 2 m 90 sm əmənıurə. Asuna sukənəyə zawucacatin əllundu?

7. $3\text{ m } 70\text{ sm} + 1\text{ m } 60\text{ sm}$ $4\text{ m } 85\text{ sm} + 2\text{ m } 78\text{ sm}$
 $2\text{ m } 65\text{ sm} + 1\text{ m } 50\text{ sm}$ $2\text{ m } 47\text{ sm} + 3\text{ m } 96\text{ sm}$
 $1\text{ m } 80\text{ sm} + 2\text{ m } 45\text{ sm}$ $5\text{ m } 38\text{ sm} + 4\text{ m } 87\text{ sm}$
8. $3\text{ m } 20\text{ sm} - 1\text{ m } 60\text{ sm}$ $5\text{ m } 25\text{ sm} - 1\text{ m } 68\text{ sm}$
 $4\text{ m } 15\text{ sm} - 1\text{ m } 50\text{ sm}$ $6\text{ m } 37\text{ sm} - 3\text{ m } 87\text{ sm}$
 $3\text{ m } 30\text{ sm} - 1\text{ m } 85\text{ sm}$ $8\text{ m } 14\text{ sm} - 5\text{ m } 36\text{ sm}$

9. $1\text{ kg} = 1000\text{ g}$. Umukän u'lə misiktən $1\text{ kg } 125\text{ g}$ urgən, ge urgən 350-zi g kətətmər. Asun zuktə urgətin?

10. Konfet'ci awsa urgən $15\text{ kg } 250\text{ g}$, konfetil acirdutin $1\text{ kg } 175\text{ g}$. Asun konfetil urgətin?

11. $4\text{ kg } 230\text{ g} + 3\text{ kg } 290\text{ g}$ $3\text{ kg } 720\text{ g} - 1\text{ kg } 338\text{ g}$
 $5\text{ kg } 360\text{ g} + 7\text{ kg } 380\text{ g}$ $7\text{ kg } 840\text{ g} - 2\text{ kg } 450\text{ g}$
 $3\text{ kg } 150\text{ g} + 2\text{ kg } 850\text{ g}$ 5 kg $- 2\text{ kg } 275\text{ g}$
 $4\text{ kg } 375\text{ g} + 6\text{ kg } 625\text{ g}$ 6 kg $- 1\text{ kg } 455\text{ g}$

12. $1\text{ t} = 1000\text{ kg}$. Ollowo təlizəridu zawottu zur turukədä-zəril masinal hawalzara. Umukän tirganidu $3\text{ t } 260\text{ kg}$ ollolwo turukədəcən, ge 180-zi kg kətətmərwə. Asunma upkatwan ollolwo turukədəcətin zur masinal?

13. Zur umunupkicil ollomotcotin. Umukän tirganidu $1\text{ t } 261\text{ kg}$ ollolwo wacan, ge 470-zi kg adikundimarwa. Asunma upkatwan ollolwo wacətin?

14. $1\text{ t } 370\text{ kg} + 1\text{ t } 225\text{ kg}$ $2\text{ t } 540\text{ kg} - 1\text{ t } 350\text{ kg}$
 $1\text{ t } 560\text{ kg} + 2\text{ t } 150\text{ kg}$ $5\text{ t } 850\text{ kg} - 3\text{ t } 270\text{ kg}$
 $1\text{ t } 640\text{ kg} + 1\text{ t } 360\text{ kg}$ 3 t $- 1\text{ t } 460\text{ kg}$
 $2\text{ t } 725\text{ kg} + 1\text{ t } 275\text{ kg}$ 4 t $- 2\text{ t } 635\text{ kg}$

15. Hawkəl tañjikit:

23 r. 21 k.	41 r. 25 k.	21 r. 30 k.	21 r. 25 k.
12 r. 33 k.	30 r. 34 k.	14 r. 20 k.	34 r. 35 k.
+ 14 r. 10 k.	+ 13 r. 11 k.	+ 30 r. 40 k.	+ 15 r. 23 k.
30 r. 25 k.	15 r. 28 k.	23 r. 80 k.	27 r. 37 k.

16. Halgəkəl tañjikit:

86 r. 58 k.	78 r. 67 k.	67 r. 75 k.	98 r.
- 24 r. 35 k.	- 36 r. 27 k.	- 25 r. 38 k.	- 63 r. 30 k.

17. Hawkəl taɣiŋkit:

27 r. 86 k.	54 r. 75 k.	65 r. 49 k.	76 r. 98 k.
42 r. 67 k.	32 r. 58 k.	28 r. 85 k.	19 r. 77 k.
+ 13 r. 79 k.	+ 23 r. 68 k.	+ 10 r. 48 k.	+ 28 r. 59 k.
22 r. 64 k.	14 r. 24 k.	46 r. 35 k.	12 r. 37 k.

18. Halgəkəl taɣiŋkit:

46 r. 40 k.	58 r. 50 k.	64 r.	75 r. 37 k.
— 24 r. 75 k.	— 35 r. 67 k.	— 23 r. 85 k.	— 41 r. 58 k.

19. . . . dukwurwa . . . -du kop., tadék . . . bloknotilwa. . . -du kop. gara. Dukukal taɣulwa. Bakakal hanɣunma, taɣkal nonowkowo.

Towaril gərbiłtin	Tamanin	
	R.	K.
Dukuwun	—	4
Bloknot	—	9
Dukuŋki	—	7
Təsiwun	—	5
Dukuŋki həsinin . . .	—	6
Koɣnowkowun	—	30
Purtakan	2	50
Dukuŋkiruk	—	39
Dukuwuruk	3	95
Portfel	8	50

20. Dukuwuruk purtakannun tamantin Purtakan tamanin Dukukal taɣulwa tupakalikla. Bakakal hanɣunma, taɣkal nonowkowo.

21. Ər tamasal tabulawuntin bələgəzin mənəkən nonowkolo zaldakəl.

22. Sakəl sowettu poctadil markal tamasalwatin. Asun markal tamantin kartockadu, tadék

lambarawcadu dukuwundu gələwzərə? Tadék asun himatkudu dukuwundu gələwzərə?

Zaldakəl nonowkolwo.

ALAGUNAWAR ICULININ.

1. 347+253	460+270	564+86	287+369
600—368	710—380	370—95	642—475

2. Kolhostu 215 hawallasəl vəjəl, asal. Nəŋnə kolhostu 98 vəjəl, 86 asal ollomotcotin. Gil sururə, molwa əjəsinmurə. Oki kolhogir hawalnasinal?

Kätəgin.

1.

1. Traktor tirganidu 60 *kg* kerosinma zawucazawki. Sowhostu 8 traktoril hawalzara. Asuna kerosina zawucazawkil nuğartin tirganitikin?

$$60 \times 8 = 480$$

$$6 \text{ zar} \times 8 = 48 \text{ zar}$$

$$48 \text{ zar} = 480$$

2. Ilan mokaci pəktirəwun tamanin 200 rub., ajamama umun mokaci pəktirəwun tamanin 90 rub. Adija rublila 3-duli ilan mokacilduli, 4-duli umun mokacilduli pəktirəwurduli tamacatin?

3. Anğanidu 9 kolhozgil zül 50-təlzi *kg* oror inğaktalwatin tawra, 8 kolhozgil zül 60-təlzi *kg* tawra. Asunma upkatwan inğaktalwa tawra kolhogir?

4.	100×3	100×7	300×2	200×4
	100×4	100×8	400×2	200×5
	100×6	100×9	500×2	300×3

5.	60×2	70×3	50×5	70×7	80×7
	60×4	90×3	90×5	30×8	90×8
	60×6	50×3	40×7	20×9	70×6

6. Owkatnəliwi zawot begadu 216 iləwə ɣənəwzərilwə iruwurwa oğatin. Asunzi kətətmərwə ozağan nuğan, zallədu 80-təlzi ərgəcirə iruwura omi?

7. Zawot hawamnilin dərümkitkicilduwər alaguwzara. 9 gruppaldu 30-təl hawamnil, 8 gruppaldü 40-təl hawamnil. Oki hawamnil upkattu gruppaldü alaguwzara?

8.	(60×7)+(30×6)	(40×5)−(60×3)	70×9
	(30×5)+(70×6)	(50×8)−(40×3)	80×7
	(90×4)+(40×4)	(80×5)−(90×2)	60×6

9.	(50×7)+(20×8)	(90×6)−(30×9)	70×4
	(80×6)+(50×9)	(80×9)−(40×6)	80×3
	(70×8)+(30×7)	(90×7)−(20×7)	50×5

10.	100×5	40×3	60×9	2×90	3×80
	5×100	3×40	9×60	4×70	5×30
	200×3	70×6	80×7	6×50	7×20
	3×200	6×70	7×80	9×30	8×40

II.

1. Umukān dukuwun 12 kop. tamanin. Asun 9 ərgəcir dukuwur tamantin?

$$\begin{array}{r}
 12 \times 9 = 108 \\
 \hline
 10 \times 9 = 90 \quad 2 \times 9 = 18 \\
 90 + 18 = 108
 \end{array}$$

2. Fabrikadu 1 *kg* sələməl tipkəwur odawər, 28 kop. gələw-zəwki, nuḡarwatin ḡaləziwər odawər, 4-rə kətətməsəlwə gələw-zəwki. Asunzi fabrikadu owcal 8 *kg* tipkəwur tamantin ḡaləzi owcalduk adikundimar?

3. Silkizaridu masindu 96 *kg* tətigələ umnət nəwki. Asuna tətigələ silkizəḡatin 2 ərgəcir masinal tirḡanidu, tirḡanidu nuḡardutin tətigələ digrə nərəktin?

4.	19×8	18×7	19×7	37×8	35×8	39×6
	16×7	19×9	18×9	43×8	75×6	45×7
	17×9	14×8	12×9	56×8	56×5	73×8
	15×8	17×6	18×8	64×8	65×4	54×9

5.	$(37 \times 5) + (26 \times 9)$	$(96 \times 8) - (53 \times 5)$	8×35
	$(43 \times 8) + (34 \times 7)$	$(86 \times 7) - (07 \times 4)$	6×75
	$(29 \times 7) + (54 \times 4)$	$(74 \times 9) - (13 \times 9)$	5×56

III.

1. Kolobojo ozaridu zawottu 1 ilakit 180 kolobolwo umnət irciwki. Adiwa kolobolwo iritcəḡən ərgəcir ilakit 7 casidu tirḡanidu, nuḡandulan kolobolwo tunḡara sicirəktin?

$180 \times 5 = 900$	$180 \times 5 = 900$
<hr/>	<hr/>
$100 \times 5 = 500$	$18 \text{ zar} \times 5 = 90 \text{ zar}$
$80 \times 5 = 400$	$90 \text{ zar} = 900$
$500 + 400 = 900$	

2. Silkizariwa masinawa mut zalupkidawər, 55 mucil wedrol gələwzəwkil. Silkikittu 4 ərgəcir masinal. Asun mucil wedrol gələwzəgətin, upkattu masinaldu muwə digrə upkurəktin?

$$\begin{array}{ccccc}
 3. & 130 \times 4 & 270 \times 3 & 160 \times 5 & 260 \times 3 & 3 \times 260 \\
 & 150 \times 6 & 250 \times 4 & 180 \times 3 & 220 \times 4 & 4 \times 220 \\
 & 170 \times 3 & 240 \times 3 & 190 \times 4 & 280 \times 3 & 3 \times 280
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccc}
 4. & (470 \times 2) - (190 \times 2) & (480 \times 2) - (270 \times 2) & 4 \times 160 \\
 & (170 \times 5) - (120 \times 3) & (240 \times 4) - (180 \times 3) & 5 \times 130 \\
 & (140 \times 6) - (150 \times 3) & (190 \times 5) - (130 \times 5) & 6 \times 120
 \end{array}$$

IV.

1. Cugunə unzəri (hulugizari) ilakit, „domna“ gərbici, 125 t cugunmə umnət owki. Asuna cugunə buzəgən nuğan sutkidu, sutkidu 6-rə unəktin (hulugiraktin)?

$$\begin{array}{r}
 125 \times 6 = 750 \\
 \hline
 100 \times 6 = 600 \quad 20 \times 6 = 120 \quad 5 \times 6 = 30 \\
 600 + 120 + 30 = 750
 \end{array}$$

2. Bumagaja ozaridu fabrikadu zallədu 262 t bumagawa ora. Gukcannal hawalil'aktin, begadu hawaliwca 86-zi t kətəgicwəñ. Asuna bumagaja hawalzawki fabrika begadu tikin?

3. Sələmə hokto stancijadun 840 burdukcil hutakar bisi. Stancijaduk 3 iruwura ugnə, iruwuntikindu 245 hutakar. Adi burdukcil hutakar stancijadu əmənmurə?

$$\begin{array}{ccccc}
 4. & 115 \times 6 & 123 \times 8 & 124 \times 6 & 148 \times 6 & 184 \times 2 \\
 & 112 \times 7 & 128 \times 5 & 128 \times 5 & 146 \times 5 & 187 \times 3 \\
 & 114 \times 8 & 127 \times 7 & 136 \times 4 & 154 \times 4 & 197 \times 3
 \end{array}$$

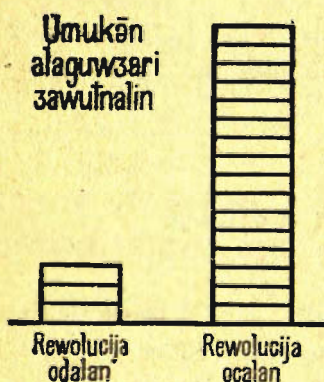
$$\begin{array}{ccccc}
 5. & (124 \times 3) + (118 \times 4) & (235 \times 3) - (116 \times 4) & 164 \times 4 \\
 & (115 \times 4) + (114 \times 3) & (145 \times 4) - (119 \times 3) & 169 \times 3 \\
 & (117 \times 3) + (112 \times 5) & (138 \times 5) - (121 \times 3) & 175 \times 3
 \end{array}$$

6. Sowhos 495-du rub. 4 cukawa hogiwurwa 105-talzi rub. garan, taduk adiwa-wal cukawa hojnawurwa 25-talzi rub. Asunma upkatwa cukawa hojnawurwa garan sowhos?

7. 108 kolhogir-asal kooperatiw clesalin bisi kolhogir-bəjəl nuɣarduktin 4-rə kətətməsəl. Oki clesal kolhogir-bəjəl, kolhogir-asal kooperatiwdu upkat?

8.	102×7	207×4	304×3	405×2	2×405
	106×8	208×4	306×3	406×2	3×306
	103×6	205×3	307×3	409×2	4×208
	107×9	209×3	308×3	407×2	6×103

URƏMKICIWUR.

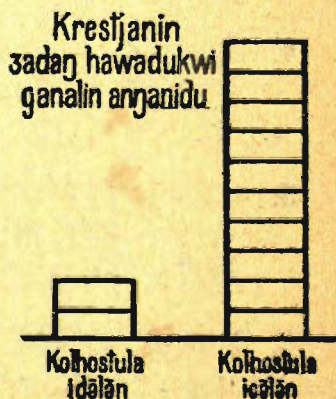
1. Urəmkiciwundu ulgəntikin 4-mə rub. icəwkəniwki. Zəginɣu ojolto icəwkən zərən asunma təgəmərɣi nuɣniwunin zawucazariwan umukən alaguwumni zarin. Anɣu ojolto icəwkən zərən asunma sowetɣi nuɣniwunin zawucazariwan umukən alaguwumni zarin.

Taɣkal gələwzəriwə, tiliwkəkəl urəm-kiciwun icəwkən zəriwən.

2. Rewolucija odalan umukəndu lucadidu rajondu 30 tatkicil bıcətin, rewolucija ocalan 70 tatkicil ora. Okal urəmkəciwunmə „Tatkicil taɣutin rajondu rewolucija odalan, rewolucija ocalan“. Taɣkal 1 ulgənmə 5 tatkicilgacirwa.

3. Urəmkiciwundu ulgəntikin 50-wə rub. icəwkən zərən. Zəginɣu ojolto icəwkən zərən anɣanidu zadəɣ asunma hawadukwi ganalwan kolhostula idələwi. Anɣu ojolto icəwkən zərən, anɣanidu zadəɣ asunma hawadukwi ganalwan, kolhostula icələwi.

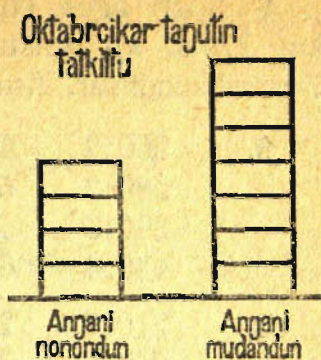
Taɣkal gələwzəriwə, tiliwkəkəl urəm-kiciwun icəwkən zəriwən.

4. Urēmkiçiwundu ulgəntikin 25 alaguwumnilwa icəwkənzərən. Zəginju ojolto oktəbrçikar taçuwatın anğani nonondun icəwkənzərən. Anju ojolto oktəbrçikar taçuwatın anğani mudandun icəwkənzərən.

Taņkal gələwzəriwə, tiliwkəkəl urēmkiçiwun icəwkənzəriwən.

Igiraskəl ərgəcinə urēmkiçiwunə:
„Oktəbrçikar, pioneril tatkituw“.

Boricin.

I.

1. Kolhos industrializacija zaemdulin 600-wa rub. tamağatın. Nuğan teru züləduñ iliwa hadiwan tamaran. Asuna tamağatın nuğan ған?

2. 6 tumitilduk 900-wa umuktalwa tawra. Adiwa umuktalwa tawzağal umukənduk ərgəçinduk tumitiduk?

$$900:6=150$$

$$90 \text{ zarwə} : 6 = 15 \text{ zar}$$

$$15 \text{ zar} = 150$$

3. Adilila ozari masina 5 casildu 800 m adilja oran. Nuğan ған 3 casila hawalilzağan. Asuna adilja ozağan nuğan?

4.	200:2	400:2	200:4	600:4	500:2
	500:5	600:3	300:6	700:5	600:4
	700:7	800:4	400:5	900:2	700:5
	800:8	900:3	400:8	900:5	1000:5

5. Hawamni-вəjə asinunmi hawaliwər urəciwə tamanma gazanal, zuktə 240-wə rub. gacatin. Asuna gacan getikin?

6. Sowhostu 285 gukcənzaril—вəjəl, 195 gukcənzaril—asal biçətin. Ələkəsiptidu Majdu digidutin premijala burə. Okidu gukcənzarildu premijala burə?

7. Ilalladu traktor 180-wə kg kerosinma zawucazawki. Asuna kerosina zawucazağan traktor ңuğullədu? nadalladu?

8. Inzəri əgus urgən 550 *kg*. Ullən urgən inzəri urgəndu-kin 270-zi *kg* adikundimar, imuksən urgən ullə urgəndu-kin 7-ra adikundimar. Asuna imuksəjə buzəjəl 4 ərgəcir əgusil?

9.	260:2	480:2	210:2	290:2	560:5
	280:2	630:3	230:2	450:2	810:2
	390:3	550:5	250:2	460:4	840:8
	440:4	640:2	270:2	270:2	420:4

10.	210:7	280:4	420:6	540:9	630:9
	240:8	320:8	420:7	560:8	640:8
	250:5	350:5	450:9	490:7	720:8
	270:3	360:9	480:6	560:7	810:9

11. Kolhostu 280 macaləl, əjnəkər nuğarduktin 5-ra adikun-dimasal. Oki əjnəkər kolhostu?

$$\begin{array}{r} 280:5 = 56 \\ \hline 25 \text{ zarwə}:5=5 \text{ zar} \quad 30:5=6 \\ 5 \text{ zar} + 6 = 56 \end{array}$$

12. Suglandu 270 bəjəl bicətin, asal nuğarduktin 6-rə adikun-dimasal. Oki iləl bicətin suglandu upkat?

13. Gulədu dasiptinə odawər, 115 *kg* sələwə əməwrə. Sələ-məl tipkəwur 4-rə kətətmərit gələwzərə. Taril ələ tunjiwatin əməwrə. Asuna sələmələ tipkəwurə nən əməwğətil?

14.	210:5	280:5	370:5	390:6	380:4
	230:5	310:5	330:6	440:8	680:8
	260:4	360:8	410:5	520:8	760:8
	270:5	340:4	460:5	570:6	440:5

15. Tatkittu 570 alaguwzaril. Kuğakar ilitin—pioneril. Oki pioneril tatkittu?

16. Zaldawcawə tağuwa 6-rə kətəjzərəkwun, 840 ozağan. Awadiwa tağuwa zaldarəw?

17.	360:2	510:3	720:6	840:3	910:7
	380:2	520:4	750:3	840:6	940:2
	450:3	560:4	760:4	840:7	960:6
	480:4	720:3	810:3	920:4	960:8

18. 4-du urēcildu bukacardu 540 ənjuktəl dililtin. Adi ənjuktəl dililtin bukacantikindu?

$$\begin{array}{r} 540:4 = 135 \\ \hline 52 \text{ zarwə}:4 = 13 \text{ zar} \quad 20:4 = 5 \\ 13 \text{ zar} + 5 = 135 \end{array}$$

19. Sowhostu 680 pəktirəwur. Nuğarduktin tunjitin zokewətin. Adi ajal pəktirəwur sowhostu?

20. Sowhostu 930 kg kerosin bicētin traktor zarin. 180-wə kg zawucacatin. Castu 6-təlzi kg kerosinma zawucaraktin, adidu casildu ələkinzəğən əmən mucə kerosin?

21. Tağu 580 zaldawcaduk tağuduk 4-rə kətətmər. Awadiwa tağawa zaldarə?

22. $250:2$ $580:4$ $610:5$ $750:6$ $740:5$
 $290:2$ $660:4$ $780:5$ $780:4$ $870:6$
 $370:2$ $720:5$ $810:6$ $870:5$ $930:6$
23. $390:2$ $730:5$ $820:5$ $880:5$ $940:4$
 $510:2$ $740:4$ $840:5$ $910:2$ $940:5$
 $620:4$ $810:5$ $860:5$ $920:8$ $960:5$

300			
150		150	
75	75	75	75

500			

700			

24. Iğiraskəl ərgəcirə ruğnəonğacila. Əril bələgəzitin boritkal zırdu, tādük nən zırdu ərilwə tağulwa: 300, 500, 700.

25. Boritkal 2 urēcildu, tādük nən 4 urēcildu hadildu tağulwa 900, 1000.

200			

1000			

26. Iğiraskəl ərgəcirə ruğnəonğacila. Əril bələgəzitin boritkal 2-du, 4-du, 8-du urēcildu hadildu tağulwa 200, 1000.

II.

1. Kolhogin sudun upkat hawallasəl anğanidu 486 hawa-tirganilwa hawalcatin. Əril hawa-tirganil kaltakawatın amin hawalcan. Asuna hawa-tirganilwa nuğan hawalcan?

2. 4 ajatkul tumitil anğanidu 804 umuktalwa umucatin. Ge tumiti anğanidu 60 umuktalwa umuwki. Asunzi ajatkuduk adikundimarwa umuktalwa umuwki ge tumiti?

3. Tatkit kuredun ilanmusadu 246 calbakarwə baldiwkanə. Adiwa calbakarwə baldiwkanə ərgəcindu zunmusədu?

4.	286:2	848:4	206:2	903:3
	393:3	626:2	303:3	408:4
	636:3	668:2	309:3	505:5
5.	216:3	426:6	305:5	639:9
	328:8	427:7	408:8	637:7
	324:4	546:6	405:5	728:8

6. Kolhostu 2 brigadal gukcanmatcənəl ulumizərə, umukən komsomolji, ge „ətirkənji“. Komsomolji brigada 9-du cas. 126 ulukilwə wacan, „ətirkənji“ brigada 8-du cas. 112 ulukilwə wacan. Awadi brigada kətətmərwə wacan?

7. Kolhogindu anğani hawalnalın 756-mə rub. burə. Əril məjur iliwatin nuğandun zəptiləlzi, gilwə məjurzi burə. Asuna məjurə garan kolhogin?

8. Ilalladu kolhos 768 kg moti ulləlwən təlirən. Asuna təlirən nuğan tirganidu?

9.	256:4	364:7	475:5	245:7	207:9
	297:9	434:7	496:8	658:7	301:7
	336:4	456:6	564:6	657:9	402:6
	384:2	726:3	819:3	648:4	605:5
10.	528:4	728:4	459:3	964:4	608:4
	564:4	768:4	924:4	846:6	705:5
	876:6	976:8	508:4	704:4	776:4
11.	928:8	657:9	804:6	702:6	676:4
	561:3	414:9	705:3	402:6	738:6
	882:6	522:6	801:9	903:7	897:3

12. Tirganidu hawamni-asi 3 hælæktødu masinaldu 72-wæ *m* tolgawæ ozaran. 4-du omaktødu masinaldu nuþan 2-r5 kætæt-mærwæ ozaran. Adija *m* tolgaja ozaran nuþan omaktødu masinadu tirganidu? Asunzi hælæktøduk kætæt-mærwæ?

13. Kolhostu 360 sirul. Zapkitin awdudu biþeræn, gil tæwusælø iruzara. Oki sirul hawalzara?

14. Brigadadu 5 gukcaþzaril. Nuþardutin 1000-wa rub. premijawa buræ. Tunþiwatin brigada MOPR-du buræn, zapkiwatin aeroplanma okittu buræn. Æmænmuçælwæ mæþurwæ uræcit boritta. Asuna garan brigada clentikin?

KILOMETR.

1. 1000-du *m* 1 kilometr biwki.

Adira 10 metricit hærkæwunzi dariwka, 1 *km* biðæn?

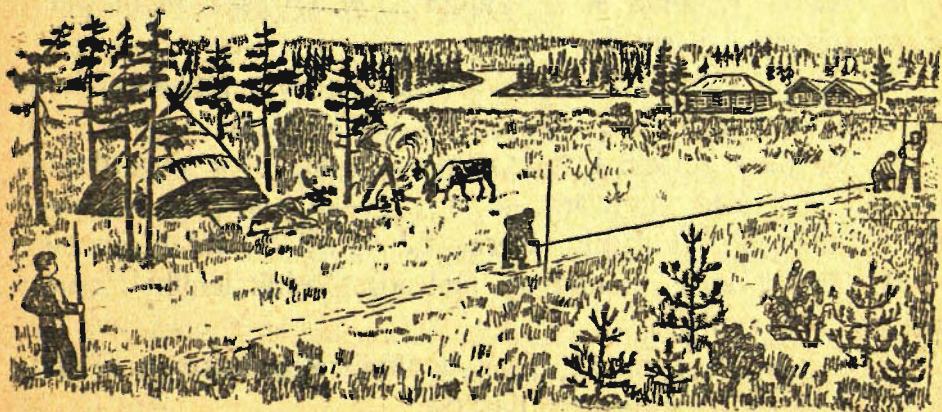
Turæn kilometr urumkuþzi dukuwuwki: *km*.

2. Rewolucija odalan Leningrattu 210 *km* tramwajþil hoktol biçætín. 3an-tunþitki Oktæbærtiki 400 *km* ocal. Asunzi hægdipiwcætín tramwajþil hoktol ærildu anþanildu?

3. Moskwaduk Leningrattula 648 *km*. Aeroplan ærilwæ kilometrilwa 4 casildu dægþæwki. Asuna *km* nuþan dægþæwki castu?

DUNNÆ OJOLWON DARIN HAWA.

1. Okallu dariwzariwa hærkæwunmæ, 10 *m* þonimiciwa, tæduk 10 þinnukarwæ, getikin þonimin $1 \frac{1}{2}$ *m*.

2. Tulilā aglandu darkallu ɲuɲnəwə, 20 *m*, 30 *m*, 50 *m* ɲonimiciwa, nuɲandun ɲinnukarə iliwzanal.

3. ɲuɲnədu hoktodu 1-mə *km* darkallu.

4. Kilometriwa 15-du min. dulugut giraktat ɲənəzəɲə biwki. Asuna metrila ɲəɲəzəɲə 3-du min.? Icətkəl asuna min. si ɲənəzənni internattuk tatkittula-gu, taɲkittula-gu.

5. 3-du giraktaldu 2 *m* biwki. Darkal asun giraktal tatkituk kooperatiwdula. Taduk taɲkal adija *m* nuɲartin owkil. Tugi-də darkal adi *m* ajitkittuk tatkittula, sowettuk tatkittula.

Tatkitɲi dunnə ojo.n

Tatkit

6. Igirawundu 1 *sm* 20-wə *m* icəwkəniwki. Darkal plandu, taduk taɲkal ojo ɲonimman, taduk tatkittuk dagatkuulduli ongasalduli ɲonimman.

7. Darkallu dariwzarit hərkəwunzi tatkit kuren ɲonimman, taduk tatkit gulən ɲonimman. Igiraskəllu dukuwurduwar tatkit kuren ɲonimman, igiraskəllu nuɲandun tatkitwar ɲonimman. 1 ulgənə 10-zi *m* taɲkallu. Igirawun hərgidədun masstabwa dukukallu: 1 ulgən ɲonimin 10 *m* icəwkəniwki.

8. Əwikit ɲonimin 90 *m*, albinin 75 *m*. Igiraskəl əwikit planman, taɲzana 1-ə *sm* 15-t *m*.

9. Darkal tatkit kuren ɲonimman, albinman. Dukuwunduwi igiraskəl kure planman, taɲzana 1-ə *sm* 10-zi *m*.

10. Kuɲakar zuləski icətcənəl, guncətin asuna *m* nuɲarduktin motki. Umukən guncən 45 *m*, ge—55 *m*. Taduk nuɲartin hərkəwunzi darilla, icərə—52 *m*. ɲi təzətmərit gunən?

11. Taɲkal kure ɲonimman icətcənə. Taduk iculikəl, tarawə hərkəwunzi dariksa.

12. Taɲkal kooperatiw, ajitkit ɲonimilwatın, icətcənə. Taduk iculikəl, tarawə hərkəwunzi dariksa.

1.	90×6	85×3	560:8	720:4
	170×4	127×5	477:9	864:6

2. Təwudidü iruwundu 330 burdukcil hutakar nəwuwkil. Təwulə iruzaridu awtomobildu 5-ra adikundimarwa nəwkwil. Adiwa burdukcilwa hutakarwə gənəwzəgəl 8 awtomobilil umnət?

Nonowkol, tañiwkal, tısicadu huñtuməlcət odawi zarin.

1. Kooperatiwdula 250 burdukcila hutakarə əməwrə. Nuğarwatin nəkcəkittu 8-du umiwurdu 28-talzi hutakarzi nərə. Adı hutakar əmənmurə?

2. Kooperatiwdula 85 əriwuwə əməwrə, sukəcərwə tādük 40-zi adikundimasalwa, halkacarwə sukəcərdukc 95-t kətətmərwə əməwrə. Adıwa halkacarwə əməwrə?

3. Umukən zawot ilalladu 214-mə awtomobililwa oran. Ələkəsıptıdu tırğanıdu 66 awtomobililwa ora, gedu—68. Adıwa awtomobililwa ora ilıdu tırğanıdu?

4. Kooperatiwdula 360 kg ulləlwə əməwrə. Ələkəsıptıdu tırğanıdu ullə ilıwan unıjərə, gedu 95-wa kg. Adı kg ullə kooperatiwdu əmənmurə?

5. Sowhostu 600 nəmasəldu zurə kurelatin ocatın. Umukəndu kuredu 67 nəmasəl, gedu 45 nəmasəl əcətın hutəgnə. Oki sonğacar baldıra zurdu kureldu?

6. Tatkit kuredun zurdukc bukacarduk 650 əñuktəl dililwatin tawra. Umukəndu bukacandı geduk 50-zi dililwa kətətmərwə tawra. Adıwa əñuktəl dililwatin tawra bukacatikınduk?

7. Nəlkə kolhos bəjumətcərilin 2 brigadaltın 125 bəjurwə—bagdakalwa, 3-ra kətətmərwə motilwa wacatin. Umukən brigada 256 bəjurwə wacan. Okiwa bəjurwə wacan ge brigada?

8. Agıdukc nəkcəkıttulə 270 ollocilwa bockalwa əməwuwkə. Zur awtomobilil gənəwzəwkwil, 12-təlzi bockalwa getikın. Tırğakakındula awtomobilil 7-ra gənəktəwkwil. Adıwa bockalwa nən gənəwuwkə?

TAJIWUN.

Kolhostu „Omakta inkit“ buwçə.

Towaril gərbilitin	Adi	Umukən tamanin		Upkat tamanin	
		Rub.	Kop.	Rub.	Kop.
Əriwun .	4	1	96		
Iwəgkil .	6	1	28		
Sələmə ci- wa . .	4 kg	3	13		
Sələməl tipkəwur	3 kg	1	88		
Upkacil tamantin					

9. Taŋkal gələwzəriwə ər taŋiwundu, tadék taŋkal upkatwa.

10. Dukukal taŋiwunma gawcal towaril zaritin: 8 dukuwur 30-təlzi kop., 5 tati-gawur 50-təlzi kop., 2 dukuwur 20-təlzi kop., 3 dukuwur 25-təlzi kop. Taŋkal upkat asun oriwan.

11. Kolhogin sukəcənme 4-du rub. 75-du kop., tadék halkacanme 1-du rub. 28-du kop. garan. Nuŋan 10-

mə rub. burən. Asuna rub., kop. nuŋandun amaski burə?

12. Telegramma tamanman taksali taŋzawkil. Taksa ərədu tabulawundu icəwkənmuçə.

Turəntikin tamantin	Gorotti teleg.	Gorottuk gorottula ŋənəzəri			Depesa tamanin
		Əsin hima bisi	Himatku	Helkingacin	
Upkattu ilədu . .	7	20	60	1 r. 20 kop.	40 kop.
Gosudarstwodildu organizacijaldu .	5	15	45	90 kop.	40 kop.

Asun tamawzəŋan gorottuk gorottula ŋənəzəri əsin hima bisi 8 turəci telegramma, nuŋanman gosudarstwodi organizacija uŋnəkin?

13. Zaldakəl nonowkolo telegramma tamanin zarin. Umukənə—ilə uŋnən, geja—gosudarstwodi organizacija.

14. Kuŋakar icətcənəl, oldokso ŋonimman taŋcatin. Umukən gunən 4 m 5 dm, ge—4 m 8 dm. Darillaktin—oldokso ŋonimin 4 m 67 sm biçən. Asundu əŋənŋəwrən getikin?

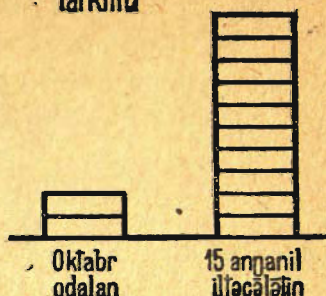
15. Tatkit kuren ŋonimin 90 m., albinin 80 m. Kuredu umukən urkə ŋonimin 3 m, zur urkəkər ŋonimiltin $1\frac{1}{2}$ m getikin. Asun kure ŋonimin urcəl akirdutin?

16. Igiraskəl əwikit planman, 30 m
 ɣonimin, 25 m. aləinin; taŋkal 1-mə
 sm 5-t m.

17. Ər urəmkiəiwun icəwkənəzərən
 15 anŋanildu tatkit baldiriwan. Ulğən-
 tikin 7 gruppəlwa icəwkənəzərən. Taŋ-
 kal gələwəzəriwə, tiliwkəkəl urəmki-
 əiwunmə.

18. Tatkit kuredun 18 kapustacil
 bukacar, 15 sweklacil bukacar, 14
 morkowicil bukacar, 8 əŋuktəcil buka-
 car. Igiraskəl urəmkiəiwunmə: „Bukacar taŋutin tatkit kure-
 dun“. Taŋkal umukənəmə ulğənmə 2 bukacargacirzi.

Gruppal taŋutin
 taŋkittu

19. $(230 + 190) : 6$ $(528 + 284) : 4$ $(205 + 208) : 7$
 $(206 + 154) : 4$ $(340 + 368) : 6$ $(379 + 197) : 8$
 $(355 + 270) : 5$ $(438 + 246) : 9$ $(530 + 285) : 5$
 $(460 + 296) : 9$ $(670 + 330) : 8$ $(359 + 139) : 3$

20. $(371 - 319) \times 6$ $(654 - 486) \times 4$ $(526 - 316) \times 4$
 $(485 - 426) \times 7$ $(548 - 395) \times 6$ $(645 - 425) \times 4$
 $(564 - 518) \times 9$ $(362 - 235) \times 7$ $(827 - 517) \times 3$
 $(692 - 624) \times 8$ $(283 - 145) \times 5$ $(984 - 546) \times 2$

21. $176 + x = 380$ $600 - x = 218$ $x - 243 = 370$
 $264 + x = 407$ $537 - x = 309$ $x - 340 = 486$
 $321 + x = 560$ $709 - x = 427$ $x - 401 = 399$
 $419 + x = 800$ $835 - x = 693$ $x - 342 = 287$

ОМАКТАЛ TURĀSĀL.

а

adi — сколько (неодуш. предм. и меры)

adillarti — временный

adigmi — уменьшить

alaguna — пройденное

alaguri — обучение

asun — сколько (масса, вещество)

asun orin — ответ, полученное, результат

в

varan — емкий, глубокий

vidon — бидон

vilet — билет

vloknot — блокнот

voricin — деление

voricin vĕlĕgĕzin ugĕmkicin — кратное сравнение

viwkĕpzĕriduk tamnaksaduk ozoŋki — противогаз

д

dar — мера

darin — измерение

darmi — измерить

daran — ряд; darasĕzi — рядами

dĕrumkitkit — отдых, перемена, от-
пуск

dĕwĕksĕ — краска, dĕwĕksĕg —
набор красок

dĕwĕŋki — кисточка

digi — четверть, четвертая (часть)

digin — четыре, четверка

dukiŋki hĕsinin — вставочка,
ручка

dukiŋkiruk — пенал

dukiwca taru — цифра

dukiwundu — письменно

з

zaidu — устно

zapki — восьмая (часть)

zukai tuksarkil — коньки

zur-samĕlkici — двухзначное (чис-
ло)

э

ĕgus — бык

ĕrukĕ — лук

г

gewun tarin — повторение (вычи-
сления)

gĕvici taru — именованное число

gradus — градус

gramm — грамм

h

hadi — звено, часть

hadildu hĕrĕkĕltĕwkĕp — на части
раздробление

han — часть (отвлечен.)

halgĕn — вычисление

halgĕn vĕlĕgĕzin ugĕmkicin — раз-
ностное сравнение

hanŋun — вопрос

hawa-tirganin — трудодень

hawaliwun — станок

hĕlĕkĕci voricin — деление с ос-
татком

hĕlĕkĕtcĕgi — остаток

hugtuŋmi — превращать, изменять

hurgukit — мельница

huwusamnal — опилки

i
iculin — проверка, контроль
igiran — черчение
igiraci — в линейку (бумага)
igirakar — черточка, знак равенства

igirami — чертить
igirasmi — начертить
igirawun — чертеж
ilan — три, тройка
iləl umunurkicilwətin sawun —
обществоведение
irərcinəmni — столяр
iruwwun — вагон, повозка, воз

k
kaltaka — половина
kaltakadu — на половины
kaltakatalzi — пополам
kətəgin — умножение
kilogramm — килограмм
kilometr — километр
kopnowkowun — чернила

l
litr — литр

m
masstav — масштаб
məwun — монета, деньги
multa — отряд

n
nəowko — задача (арифметич.)
nəowko bisin — условие задачи
nul — нуль
nuliwwun — спичка
numerasija, numerəgni — нумерация

o
oipnə — прямая (линия)
oipnəonpaci — прямоугольник

o
oki — сколько (одуш. предм.)
ozozori dukiwun — сберкнижка

ojoito — столбик
on, ori — действие

s
sələmə tipkəwun — гвоздь
sutki, dolboni-tirgani — сутки

t
tabulawun — таблица
taman — цена
taksa — такса
tamanmasin — налог
təriŋki — счета
təriwka — пример (арифметич.)
təriwwun — счет
təgni — сосчитать, решить; про-
честь

təgna — решение
təgu — число
temperatura — температура
təzə — правило
tonna — тонна
toŋollo — кружок (рисунок)
tori — пара
torici — четный
torijacin — нечетный
tumiti — курица
turaaka — точка

u
ulgəp — клетка, ячея
ulgəci — в клеточку
umun — единица
umun-samləkici — однозначное
(число)
umunurkitkəp — кружок, ячейка
(общество)
urkatwa dunpədu vizərilwə sawun
— естествоведение
urgəmkəkkit — взвешивание
urgəmkəŋki — гирька
urgəmkəwun — весы
urgəmkicin — сравнение
urgəmkiciwkə — сопоставление
urgəmkiciwwun — диаграмма

EKUR DUKUWCAL.

ƏLƏKƏSIPTI NAMAZI.

Hawun, halgən. Dıǵnəlwə darintin, masstav bələgəzin igiran. Gərbicil taǵul hawuntin, halgəntin. Halgən bələgəzin urəmkicin	3—13
Gewun kətəǵin, boricin 20-dula	13—14
Kətəǵin, boricin 5-talzi. Adira-kə kətətmər. Kətəǵin, boricin 3-talzi. Kətəǵin, boricin 4-təlzi. Kətəǵin, boricin 6-təlzi. Kətəǵin, boricin 8-talzi. Əjimdıməsəl urəmkiciwur. Kətəǵin, boricin 9-təlzi. Kətəǵin, boricin 7-talzi. Adilladil-wal nonowkol	14—31
Kaltaka, digi, zapki. 2-du, 4-du, 8-du urəcildu hadildu boricin. Adira-kə adikundimar. 3-du, 6-du, 9-du urəcildu hadildu boricin. 10-du, 5-du, 7-du urəcildu hadildu boricin. Zurwə boricirwa urəmkiciwkə	32—38
Umun saməlkicidu taǵudu kətəǵin, boricin tabulawun acindun. Zur saməlkicidu taǵudu kətəǵin, boricin. Boricin bələgəzin urəmkicin. Ələkəsipti namazi taǵulin. Hərəkəci boricin	39—45
Nonowkol, taǵiwkal, ələkəsiptidu namazidu huǵtuməlcət odawi zarin	46—48

ƏLƏKƏSIPTI TISICA.

Zaldu, tāduk dukuwundu numeracija. Urgəmkəkit. Hawun, halgən. Hawun, halgən taǵıǵki bələgəzin. Gərbicilə taǵula hadildutin hərəkəltəwkəntin, tāduk huǵtuǵıntin. Gərbicil taǵul hawuntin, halgəntin. Kətəǵin. Urəmkiciwur. Boricfn. Kilometr. Dunnə oǵolwon darin hawa.	49—71
Nonowkol, taǵiwkal, tısicadu huǵtuməlcət odawi zarin . .	71—73

Отвѣтств. редактор В. И. Цинцус.

Технический редактор З. Н. Аксельрод.

Книга сдана в набор 11/XI-33 г. Подписана к печати 29/I-34 г.

У—13. Учпедгиз № 4252/л Ленгорт № 29119. Зак. № 1880.

Формат бумаги 62×91 см. Тираж 1200 экз.

Изд. листов 4²/₃. Бум. листов 2¹/₃ (71.24 экз. в 1 бум. листе).

ФЗУ им. КИМ'а. Типография „Коминтери“. Ленинград, Красная ул., д. 1.